

SELVIITYTÄMISJUTTU?

Taitoluistelua harrastavien lasten ja heidän vanhempinsa käsityksiä
lapsiurheilun luonteesta

Riina Nieminen ja Pia Räsänen

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Kevät 2000
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Riina Nieminen ja Pia Räsänen. Selviytymisjuttu? Taitoluistelua harrastavien lasten ja heidän vanhempiansa käsityksiä lapsiurheilun luonteesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma, 2000, 74 s.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää laadullisen tutkimuksen menetelmin, mitä ja miten taitoluistelua harrastavat lapset ja heidän vanhempansa puhuvat lapsiurheilusta. Tarkastelimme lapsiurheilua ilmiönä pyrkien selvittämään, millainen ”verkko” urheilevan lapsen ja hänen vanhempiansa ympärille muodostuu ja miten systeemistä selviydytään. Halusimme valottaa lapsiurheilun eri puolia – vanhempien ja lasten kokemuksia harrastuksesta – elävien kertomusten avulla. Pyrimme tuomaan esiin erilaisia jännitteitä, lapsiurheilun iloja ja suruja. Tarkoituksenamme oli nostaa esiin teemoja, joita lapset ja vanhemmat ovat painottaneet puhuessaan lapsiurheilusta. Esitimme lapsiurheilusta olemassa olevaa kirjallisuutta peilaten sitä keräämäämme aineistoon.

Aineiston keräsimme haastattelemalla seitsemää taitoluistelua harrastavaa lasta ja heidän vanhempiaan, joita oli 13. Lapset olivat iältään 9-10-vuotiaita. Tutkimuksessa käytimme teemahaastattelua, jota sovelsimme lapsille ryhmähaastatteluna ja vanhemmille parihaastatteluna. Haastattelurungon teemoina olivat lapsiurheilu, taitoluisteluharrastus ja sosiaalisuus. Aineistolähtöistä käsittelyä varten litteroimme haastattelut tekstiksi.

Olenneisiksi teemoiksi aineistosta muodostuivat lapsiurheilun hyödyt ja haitat, lasten kilpaileminen, odotukset, sosiaaliset kuviot sekä vanhempien rooli. Vanhempien rooli -teemaa syventämään rakensimme aineistosta fiktiivisiä kertomusten vanhempityyppjä: yli-innostuneet vanhemmat, keskittien kulkijat ja oppositiovanhemmat.

Lapsiurheilun vanhemmat näkivät hyötynä elämää varten niin psyykkiseltä, sosiaaliselta kuin fyysiseltä kannalta. Urheilun kääntöpuolelta löytyi lasten ja vanhempien kertomana psyykkisiä, sosiaalisia, terveydellisiä sekä taloudellisia paineita. Lapsiurheiluun osallistuminen vaatii lapsilta ja vanhemmilta jatkuvaa rajankäyntiä urheilun antien ja menetyksien välillä. Lapsiurheilusta näytti tutkimuksemme perusteella muodostuvan ”selviytymisjuttu” sekä lapsille että heidän vanhemmilleen.

Avainsanat: lapsiurheilu, lapset, vanhemmat, taitoluistelu, kokemukset, kilpaileminen, vanhemman rooli

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	5
2	ALKUSOITTO	6
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA AINEISTO	8
	3.1 Kertomuksia keräämässä	8
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	11
	4.1 Tutkimuksen luonne	11
	4.2 Aineiston monipuolisuus ja riittävyys	11
	4.3 Aineiston käsittely	13
	4.3.1 Teemoittelu	13
	4.3.2 Tyypittely	14
5	KOKEMUKSIA LAPSIURHEILUSTA	15
	5.1 Kipinä syttyy	15
	5.2 Urheilun anti	15
	5.2.1 Terveydelliset ja fyysiset voimavarat	16
	5.2.2 Psykkinen pääoma	18
	5.2.3 Sosiaalinen näkökulma	20
	5.3 Lapsiurheilun käänköpuolia	23
	5.3.1 ”Terveydellä ei leikitä”	23
	5.3.2 Psykkinen kuormitus	24
	5.3.3 Sosiaalisen elämän esteet	26
	5.3.4 ”Ja se maksaa kauheesti”	28
6	LASTEN KILPAILEMISEN LUONNE	30
	6.1 Kotijännitys	31
	6.2 Kilpailupaikalla jännitys kasvaa	33
	6.3 Jännittäjien jännitteitä	34

6.4 Jännitys laukeaa	36
7 URHEILUUN KOHDISTETTUA ODOTUKSIA	38
7.1 Lasten odotuksia	38
7.2 Vanhempien odotuksia	39
8 VANHEMPIEN ROOLI LASTEN URHEILUSSA	41
8.1 Vanhemmat tukijoina	42
8.1.1 Ohjaileva huoltaja	42
8.1.2 Henkinen tukija	43
8.1.3 Tarkkaileva kasvattaja	44
8.1.4 Valmentajan tukija	44
8.2 Vanhemmat ”tuhoajina”	45
8.2.1 Katsomovalmentaja	45
8.2.2 Menestyksen janoaja	47
9 KERTOMUSTEN VANHEMPITYYPIT	49
9.1 Yli-innostuneet vanhemmat	49
9.2 Keskitien kulkijat	51
9.3 Oppositiovanhemmat	52
10 SOSIAALISET KUVIOT	55
10.1 Lasten kaveruussuhteet	55
10.2 Sukulaiset	57
10.3 Vanhempien ystävät	58
10.4 Vanhempien ”lajitoverit”	59
10.5 Valmentaja-vanhempi -suhde	60
11 POHDINTA	62
11.1 Yhteenveto teemoista	64
LÄHTEET	67
LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Idea tutkimukseen lähti kokemuksistamme valmentaja- ja ohjaajatyöstä lapsiurheilun parissa. Käytännön työ on innostanut meitä perehtymään lapsiurheilua käsittelevään kirjallisuuteen. Olemme huomanneet ristiriitaisuuksia lapsiurheilun ihanteita käsittelevän kirjallisuuden ja käytännön välillä. Urheilujärjestelmät, lasten mielipiteet ja urheiluun osallistuvien aikuisten käsitykset eivät aina kohtaa toisiaan. Ohjaus- ja valmennustyö on antanut mahdollisuuden seurata urheilevien lasten perheiden elämää. Urheilu näyttää antavan perheille paljon, sillä lasten harrastusta ollaan valmiita jatkamaan urheilun asettamista vaatimuksista huolimatta.

Haluamme tämän tutkimuksen puitteissa syventää ymmärrystämme taitoluistelua harrastavien lasten ja heidän vanhempiensa käsityksistä lapsiurheilun luonteesta. Tutkimustamme varten haastattelimme seitsemää taitoluistelua harrastavaa lasta ja heidän vanhempiaan. Haastatteluista muodostuneiden kertomusten pohjalta käsittelemme aihetta laadullisen tutkimuksen menetelmin aineistolähtöisesti.

Tutkielmamme rakentuu tekstiksi teorian ja aineiston vuoropuhelun keinoin. Suorat lainaukset aineistosta esitämme kursivoituna tekstinä. Alkusoitto johdattelee lukijan aiheeseen, jonka jälkeen kolmannessa osassa selvitämme tutkimuksen tarkoituksen ja aineiston. Neljännessä osassa käsittelemme käyttämämme tutkimusmenetelmät. Viidennestä osasta lähtien kuljetamme aihetta eteenpäin tekstinä ja tulkintana, teorian sekä aineistosta esiinnousseiden teemojen ja kategorioiden vuoropuheluna. Pääotsikot ovat aineistosta esiinnousseita teemoja ja alaotsikot ovat teemoja syventäviä kategorioita. Pohdinnassa kokoamme tutkimuksen tulokset johtopäätöksiksi sekä arvioimme työmme onnistumista.

2 ALKUSOITTO

Kello on kymmenen sunnuntaiaamuna. Lapsilla on jo kaksi tuntia harjoituksia takana. Tanssitunnin musiikki hyräilyttää nuoria taitoluistelijoita, kun he pyrähtävät haastatteluun. Kertomusten siemen alkaa itää.

Niinku ne yhet, niinku siellä missä mä olin kisailemassa, niin ne yhet joutu meneen kaikkiin muihin maihin niin kun mejän äiti alkoi sillee, että ku se makso jotaki viiskytuhatta niin sitten se äiti alko, että mejän pitäis lopettaa tää, että siinä menee liikaa rahaa, mut sit mä sanoin äidille, et mustahan se on kaikkee hauskaa, ku pääsee tonne ulkomaihinki kisailemaan, niin sinnehän mä oon just aina halunnutkin. (Iina)

Iinan kertomus tuo esille lapsiurheilun monitahoisuuden. Lapsen urheilu sisältää lapsen toiveiden lisäksi vanhempien kontrolloinnin ja osallistumisen. Myös oman perheen ulkopuolelta löytyy tekijöitä sekoittamaan pakkaa.

Taitoluistelu on laji, jossa lapset urheilevat huipputasolla. Harjoittelu ja kilpaileminen painottuvat lapsuuteen. (Grupe 1985.) Lajin pariin yritetään houkutella paljon nuoria harrastajia, jotta kiintymys taitoluisteluun syntyisi varhain ja lahjakkuuksia olisi löydettävissä. Taitoluisteluharrastus aloitetaan jopa 3-5 vuoden iässä. Huipputasolle päästäkseen jo lasten on harjoiteltava paljon. (Volgusev 1990.) Esimerkiksi Naganon olympialaisissa 1998 taitoluistelun kultamitalisti oli Yhdysvaltojen 15-vuotias Tara Lipinski.

Organisoitu lapsiurheilu on lisääntynyt valtavasti viime vuosikymmeninä (Roberts & Treasure 1992). Lasten ja nuorten organisoitu urheilu ja kilpaurheilu voidaan määritellä heidän asuinalueidensa ulkopuolella tapahtuvaksi aikaa vieväksi toiminnaksi. Tämä toiminta on osanottajia valikoivaa edellyttäen tietyn lajin taitoja sekä suorituksia. (Vanhalakka-Ruoho 1981, 194.)

Suomessa tilastot kertovat lapsiurheilun suuresta suosiosta. Organisoituun, vähintään kerran viikossa tapahtuvaan urheiluun osallistuu 30 % tytöistä ja 45 % pojista (Laakso, Telama & Yang 1996). Yhtenä syynä suosioon on aikuisten kiinnostus lasten urheilua kohtaan. Tällöin urheilu on sekä lapsiurheilijoiden että urheilua organisoivien aikuisten

harrastus. Joissakin tapauksissa aikuiset näkevät ja kokevat urheilun eri tavoin kuin lapset. (Telama 1993.)

Lasten urheilu on saanut modernin kilpaurheilun piirteitä. Kilpaurheilu alistaa ohjelmoinnille ja tekee pahimmassa tapauksesta urheilijasta systeemin tottelevaisen pelinappulan. Onneksi lasten urheilussa on toinenkin puoli; urheilussa on mahdollisuus oppia tuntemaan itsensä ja löytämään omat rajansa. (Silvennoinen 1984.) Parhaimmillaan lapset saavat urheilusta kasvatuksellisesti arvokkaita kokemuksia ja urheilu voi näin olla luonnollinen osa lapsen normaalia elämää tähdäten jopa huippusuorituksiin. (Grupe 1985.) Vähäsöyrinki (1992) on todennut artikkelissaan, että kilpailu on tänä päivänä usein tuomittu lapsiurheilun kirosanaksi. Urheilussa kilpailu on kuitenkin puhtainta kilpailua tässä yhteiskunnassa, joten lasten kilpailujen lopettaminen ei ratkaise kiistelyä lapsiurheilusta.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA AINEISTO

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, mitä ja miten taitoluistelua harrastavat lapset ja heidän vanhempansa puhuvat lapsiurheilusta. Tarkastelemme lapsiurheilua ilmiönä pyrkien selvittämään, millainen ”verkko” urheilevan lapsen ja hänen vanhempiansa ympärille muodostuu ja miten systeemistä selviydytään. Haluamme valottaa lapsiurheilun eri puolia - vanhempien ja lasten kokemuksia harrastuksesta - elävien kertomusten avulla. Tuomme esiin erilaisia jännitteitä; lapsiurheilun iloja ja suruja.

Tarkoituksenamme on nostaa aineistosta esiin teemoja, joita lapset ja vanhemmat ovat painottaneet puhuessaan lapsiurheilusta. Tuomme esille lapsiurheilusta olemassa olevaa kirjallisuutta peilaten sitä keräämäämme aineistoon.

Lapsiurheilua käsittelevä tutkimustieto on havaittu osittain puutteelliseksi. Woolgerin ja Powerin (1993) mukaan tutkimustuloksia vanhempien vaikutuksesta lapsiurheilussa on rajallisesti saatavilla. Green ja Chalip (1998) toteavat, että urheiluun osallistuvia lapsia on tutkittu kattavasti, mutta heidän vanhempansa on osittain unohdettu. Lapsiurheilussa vanhemmat ovat ikään kuin kuluttajia, jotka rakentavat sekä omaa että lastensa elämää tekemillään kulutusvalinnoilla (Green & Chalip 1998). Kirjallisuuden antamien viitteiden perusteella olemme valinneet tutkimuskohteeksemme sekä lapset että heidän vanhempansa.

3.1 Kertomuksia keräämässä

Tutkimuksen aineiston olemme keränneet haastattelemalla sekä lapsia että heidän vanhempiaan Jyväskylän Taitoluisteluseurassa. Valitsimme harkinnanvaraisesti taitoluisteluseurasta yhden kilpailevan ryhmän luistelijat sekä heidän vanhempansa. Suostumusta tutkimukseen tiedustelimme vanhemmilta kirjeitse (liite 1). Luistelijat ovat iältään 9-10 -vuotiaita ja he ovat harrastaneet taitoluistelua neljästä kuuteen vuotta. Tutkimukseen osallistui kuusi tyttöä ja yksi poika sekä heidän vanhempansa yhtä isää lukuun ottamatta. Tutkielman kirjoittamisvaiheessa olemme muuttaneet haastattelemiemme lasten nimet anonymiteetin turvaamiseksi.

Lasten haastattelut teimme ryhmähaastatteluina ja vanhempia haastattelimme mahdollisuuksien mukaan pariskunnittain. Kaikki haastattelut olivat noin tunnin mittaisia. Haastatteluja varten teemoittelimme haluamamme aiheet haastattelurungoksi sekä lapsille että vanhemmille (liitteet 2 ja 3). Haastatteluteemoja olivat lapsiurheilu, taitoluisteluharrastus ja sosiaaliset suhteet urheiluharrastuksen ympärillä. Eskola ja Suoranta (1998, 87) määrittelevät teemahaastattelun menetelmäksi, missä kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä. Tutkijan on osattava joustaa teemoista sekä tartuttava tietolähteisiin lisäämällä ajankäyttöä tapauskohtaisesti haastattelutilanteissa (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari, 1994, 86). Haastatteluissa annoimme lasten ja vanhempien puhua vapaasti heille tärkeistä asioista ohjaillen keskustelua tarpeen vaatiessa teemojen ympärille.

Haastattelumuotojen valinnassa auttoi tutustuminen kirjallisuuteen. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 206) mukaan parihaastatteluja käytetään esimerkiksi haastateltaessa lasten vanhempia. Tässä tutkimuksessa parihaastattelu tuntui luontevalta valinnalta, sillä näin varmistimme sekä isien että äitien osallistumisen jokaisesta perheestä. Halusimme antaa vanhemmille aikaa kertoa perheelleen tyypillisistä asioista ja näin rikastuttaa aineistoamme.

Lasten haastatteluihin valitsimme metodiksi harkinnan jälkeen ryhmähaastattelun. Hirsjärven ym. (1997, 207) mukaan ryhmähaastattelua kannattaa käyttää kerätessä tietoa usealta henkilöltä samanaikaisesti ja kun kyseessä ovat esimerkiksi erikoista tilannetta aristavat lapset tai epävarmat vanhemmat. Ryhmä voi auttaa muistamaan asioita ja korjata väärinymmärryksiä. Joskus ryhmä saattaa estää kielteisten seikkojen esiintulon tai joku ryhmässä saattaa olla keskustelua dominoiva henkilö. (Hirsjärvi ym. 1997, 207.) Uskoimme lasten puhuvan vapaammin tutussa ryhmässä kuin yksin.

Haastattelutilannetta harjoittelimme järjestämällä saman seuran nuoremmille luistelijoille pilottihaastattelun, jossa testasimme teemahaastattelurunkoa. Haastattelun teimme erään harjoituskerran jälkeen ”käytävän nurkassa” kuudelle kilpailutoiminnassa mukana olevalle tytölle. Pilottihaastattelu vahvisti teemarunkomme toimivuuden lapsilla. Haastattelutilanne osoitti lasten ajatusmaailman käytännön läheisyyden, joten haastattelukysymykset vaativat konkretisointia.

Syrjälä ym. (1994, 87) kirjoittavat haastattelutilanteen, -ilmapiirin ja -paikan merkityksestä haastattelun onnistumisessa. Näin ollen halusimme haastatteluista mukavia ja vapaamuotoisia keskusteluja. Lasten haastattelut naamioimme lastenkutsuiksi miellyttävän ilmapiirin aikaan saamiseksi. Ensimmäisellä kerralla lasten mielenkiinto keskittyi mielestämme liiaksi tarjoiluun, joten päätimme siirtää seuraavat haastattelut arkisempaan ympäristöön, seuran toimistoon. Ryhmähaastatteluja varten kokoontuimme lasten kanssa kolmesti ja parihaastatteluihin jokainen pariskunta osallistui kerran. Vanhempia haastattelimme järjestelykysymysten vuoksi seuran toimistolla tai pukuhuoneessa. Yhtä pariskuntaa kävimme haastattelemassa heidän kotonaan. Pyrimme vapauttamaan tunnelmaa haastattelujen alussa ns. verryttelykysymyksillä (Grönfors 1985, 107).

Aineiston keruuseen meiltä kului lähes puoli vuotta, sillä haastatteluajkojen sopiminen useiden henkilöiden kanssa oli ongelmallista. Teimme ensimmäisen haastattelun tammikuussa 1999, jonka jälkeen jatkoimme haastatteluja sopivina ajankohtina kesäkuuhun asti.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimuksen luonne

Tutkimuksemme luonne on kvalitatiivinen. Tilastollisten yleistysten sijaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai esittämään teoreettinen tulkinta jostakin ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Erilaisuuksien etsiminen laadullisesta aineistosta kannattaa, koska sen jälkeen samanlaisuus jäsentyy rikkaammin (Mäkelä 1990, 45). Toivomme lukijan saavan tutkimuksestamme monipuolisen kuvan mahdollista soveltamista varten pyrkimättä yleistyksiin.

Haastattelujen purkaminen tekstiksi synnytti monenlaisia tarinoita. Haastattelupuheen muoto on kertomuksellinen, joten lähestymme laadullista aineistoamme narratiivisuuden näkökulmasta. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan arkipäiväisistä puheista nivoutuu tarinamuotoisia kertomuksia elämisen perusrakenteista. Narratiivisuus jäsentää koko kirjallista kulttuuria ja nykyaikaisen tiedonvälityksen maailmaa. ”Ihmisten maailma perustuu tarinoiden kertomiseen ja niiden kuuntelemiseen.” Tieteilijät kertovat tarinoita, koska narratiivisuus liittyy ihmisenä olemiseen ja elämiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 23.) Käytämme narratiivisuutta tässä tutkimuksessa resurssina - keräämällä, pohtimalla ja tulkitsemalla tarinoita.

4.2 Aineiston monipuolisuus ja riittävyys

Tutkimuksen käynnistymisvaiheessa pohdimme sisäistä validiteettia, jonka pahimpina uhkina ovat tutkijan vaikutukset ja väärät johtopäätökset (Syrjälä ym. 1994, 101). Nämä uhkat estämme tutkijatriangulaatiolla eli kahden tutkijan voimin monipuolistamme tutkimusta ja laajennamme näkökulmia (esim. Eskola & Suoranta 1998, 70). Aineiston monipuolisuutta lisää se, että aineistoa kerätessämme kuuntelimme sekä lasten että aikuisten puheita aiheesta. Tässä yhteydessä Syrjälä ym. (1985, 101) puhuvat aineiston monipuolisuudesta eli totuusarvosta. Tutkimusaineistoa avartaaksemme olemme kuunnelleet molempien sukupuolien ääniä niin ryhmä- kuin parihaastatteluissa.

”Mitä läheisemmät suhteet tutkijalla on tutkittaviinsa, sitä enemmän hän pystyy saamaan todellista ja merkittävää tietoa heidän elämästään” (Grönfors 1985, 177). Uskomme henkilökohtaisten suhteittemme tutkittaviin auttavan aineiston käsittelyssä. Riinan pitkäaikainen tuntemus lajista ja ympäristöstä helpottaa asiayhteyksien oivaltamista. Toisaalta Pian ”ulkopuolisuus” ympäristöön säilyttää objektiivisen näkökannan tulkinnannassa.

Tutkimuksemme on tapaus, joten tulokset eivät sinällään ole vertailtavissa koskemaan kaikkia taitoluistelijoita tai heidän vanhempiaan. Ulkoista validiteettia vahvistetaan vertailtavuuden ja siirrettävyyden avulla (Grönfors 1985, 178; Syrjälä ym. 1994, 101). Tässä tutkimuksessa huomioimme vertailtavuutta lomittamalla teorian ja aineiston eräänlaiseksi vuoropuheluksi. Siirrettävyyden huomioimme raportoimalla tekniikat ja käsitteet mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voisi tehdä oman arvionsa tulkinnan onnistumisesta (esim. Mäkelä 1990, 53). Grönforsin (1985, 174) mukaan tutkimusaineisto on ulkoisesti validia, kun haastateltavan antamat tiedot ovat totuudenmukaisia. Emme epäile haastateltavien totuudenmukaisuutta kertomuksissa.

Haastattelututkimuksissa luotettavuutta voidaan lisätä käyttämällä äänitallenteita. Haastattelutilanteiden nauhoittaminen ja sanatarkka litterointi vähentävät muistivirheitä ja valikoimisen mahdollisuutta. (Syrjälä 1985, 100.) Nauhoitimme haastattelut kahdelle c-kasetille, jonka jälkeen kirjoitimme ne sanatarkasti tekstiksi. Litteroitu teksti välittää lasten ja vanhempien kertomukset puhekielisinä heidän omilla äänillään. Jokaisen haastattelun jälkeen kirjoitimme muistiin tilanteen nostattamia tunteita ja ajatuksia sekä huomioita tulevia haastatteluja ajatellen.

Aineiston katsotaan olevan riittävä, kun uudet tapaukset eivät tuota enää mitään uusia piirteitä tutkimusongelmasta (Eskola & Suoranta 1998, 62). Onnistuimme keräämään tutkimukseemme tarvittavan aineiston valitsemaltamme ryhmältä arvioitujen haastattelukertojen mukaisesti. Aineiston kylläntymistä emme pysty arvioimaan, koska emme toistaneet vanhempien haastatteluja. Lasten puheissa ei viimeisellä haastattelukerralla ilmennyt uusia piirteitä. Kylläntymisen rajaa emme katso saavuttaneemme, sillä emme voi tietää mitä seuraavalla kerralla olisi tapahtunut.

Eskolan ja Suorannan (1998, 62) mukaan aineiston koolla ei ole laadullisessa tutkimuksessa välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Aineistomme on melko runsas, mutta hallittavissa syvempää tulkintaa varten. Yhteensä aineistoa kertyi litteroituna tekstinä 120 sivua: neljä lasten ryhmähaastattelua ja seitsemän aikuisten parihaastattelua.

4.3 Aineiston käsittely

Kertomukset alkoivat elää siinä vaiheessa, kun kirjoitimme haastattelut tekstiksi. Jo kirjoittamisvaiheessa ilmeni mielenkiintoisia ja jännittäviä seikkoja, joita emme haastattelutilanteessa huomanneet. Näitä asioita kirjasimme ylös myöhempää puntarointia varten.

Haastatteluaineistojen käsittely vaatii useita lukukertoja. Aloitimme tarinoiden sisäistämisen lukemalla koko aineiston kertaalleen läpi. Toiselta lukukerralta kirjasimme kustakin haastattelusta esiin tulleet aiheet ja kertasimme haastattelun tunnelmaa. Kolmannella lukukerralla erottelimme äitien ja isien puheiden sekä roolien eroja. Keskityimme vanhempien rooliin myös lasten kertomana.

4.3.1 Teemoittelu

Ensimmäinen lähestyminen aineistoon aloitetaan useimmiten tuomalla esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Teemoittelun avulla voi saada olennaista tietoa jonkin käytännön ongelman ratkaisemiseksi. (Eskola & Suoranta 1998, 175-179.) Neljännen lukukerran jälkeen hahmottelimme koko aineiston esiin nostattamia teemoja, jotka tiivistimme viiteen pääteemaan. Näitä kantavia teemoja ovat lapsiurheilun hyödyt ja haitat, lasten kilpaileminen, odotukset, sosiaaliset kuviot ja vanhempien rooli.

Teemoittelun jälkeen luimme aineiston vielä pariin kertaan läpi. Rakensimme teemakortiston, jonne luokittelimme jokaisesta haastattelusta lainauksia teemaotsikoiden alle. Teemakortiston ryhmittelimme vielä alaotsikoihin jäsentämään kutakin teemaa.

Onnistunut teemoittelu vaatii teorian ja empirian vuorovaikutusta, dialogia (Eskola & Suoranta 1998, 175-179). Tutkimusprosessin aikana olemme lukeneet runsaasti aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä artikkeleita tieteellisistä julkaisuista, jotta dialogi olisi mahdollista. Teemoittelun avulla saamme aineistosta esille samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, joiden vertailu teoriaan antaa aihetta herkulliseen tulkintaan.

4.3.2 Tyypittely

Teemoittelun jälkeen aineiston ryhmittelyä voidaan jatkaa tyypittelyllä. Tällöin rakennetaan eräänlaisia malleja, joissa yhdistyvät samankaltaiset tarinat. Näin aineistoa kuvataan tyyppien avulla yksittäisiä vastauksia laajemmin ja mielenkiintoisemmin. (Eskola & Suoranta 1998, 182.) Vanhempien rooli -teemaa syvennämme tyypittelyn keinoin. Tavoitteenamme on päästä tyypittelyn avulla aineiston analyysissä syvemmälle ja tuoda esille erilaisia, poikkeaviakin piirteitä.

Muotoilimme aineistosta kolme erilaista vanhempityyppiä. Nämä tyypit ovat mahdollisia kertomuksia, jotka kokosimme aineistosta yhdistellen lasten vanhempien vastauksia. Näiden kuvitteellisten tyyppien avulla pystymme turvaamaan vastaajien anonymiteetin, mikä on tärkeää henkilökohtaisia asioita kysyttäessä (Eskola & Suoranta 1998, 278). Tyypit kuvaavat näitä mahdollisia vanhempia värikkäästi, koska voimme kiinnittää huomiota kullankorvaisiin poikkeuksiin ja sanomatta jättämiin. Koska tyypit eivät ole suoria yhden henkilön vastauksia, menetämme tyypittelyssä alkuperäisten vastauksien yksilöllisiä vivahteita. Toisaalta tyypit tuovat esiin sellaisia useissa vastauksissa ilmenneitä seikkoja, joita ei välttämättä esiinny kaikissa vastauksissa. (Roos 1988, 202; Eskola & Suoranta 1998, 182; Savolainen 1991, 453). Tyyppejä elävöittämään ja vahvistamaan liitämme osuvia lainauksia sekä vanhempien että lasten haastatteluaineistoista.

Tyyppien tarkoituksena ei ole esittää absoluuttista totuutta vanhemmista, vaan tarkoituksena on löytää miten vanhemmat jäsentävät oman todellisuutensa, kokemuksensa ja näkemyksensä kertomukseksi (Tynjälä 1991, 388, 391-392).

5 KOKEMUKSIA LAPSIURHEILUSTA

5.1 Kipinä syttyy

Ja se lähti siitä liikkeelle kun, joo, Saara ensin oli harjotusluistimilla ja sit me käytiin kattomassa joku jääshow oli täällä tuota semmonen joku toi saapasjalkakissa. Se jääshow niin sillan tasan kolmen vanha ja ku se istu kun tatti tuossa penkissä ja kun se katto ja väliajakin ei mihinkään siitä tuolista kun se katto ja sitten kun se show oli ohitten niin se sano, että minä haluan tuonne. (Saaran äiti)

Näin alkoi Saaran urheiluharrastus. Tämä äidin kertomus ei ole tutkimusaineistomme poikkeus, vaan vanhempien kertomuksissa korostuu lasten aloitteellisuus harrastusten valinnassa. Enni ihastui taitoluisteluun katsomalla sitä televisiosta ja seuraamalla varttuneempien luistelijoiden taiturointia jäähallilla. Kaverit houkuttelivat Mintun luistelukouluun. Reetta innostui harrastuksesta sisarusten luisteluharrastuksen myötä. Auroran vanhempien vankat luisteluperinteet ovat vaikuttaneet luisteluharrastuksen aloittamiseen. Vanhemmat halusivat Kertun ohjatun liikunnan pariin ja lehti-ilmoituksen perustella he päättivät kokeilla luistelua. Petterin äiti yksinkertaisesti toivoi vain lapsensa oppivan luistelemaan.

5.2 Urheilun anti

Tutkimukseemme osallistuneet vanhemmat perustelevat lastensa urheilua runsain kommentein. Puhuessaan lapsiurheilusta vanhemmat eivät pitäydy välittömissä, yksipuolisissa seikoissa, vaan *"siinähan tulee monta hyvää asiaa"*. He puhuvat hyödyllisyydestä laajasti ajatellen lastensa tulevaisuutta.

No, tota tietysti se antaa tällasta fyysistä ja psyykkistä niin voimavaraa ja tota ..kyllä se mun mielestä antaa elämälle eväitä, erilaisia asioita käsitellä ja on sitten mielekästä tekemistä. (Petterin äiti)

Teoria vahvistaa lapsiurheilun hyödyllisyyden. Parhaimmillaan urheilu tarjoaa lapselle lukuisia tilanteita kokea menestymistä, sosiaalista hyväksyntää, taitojen oppimista sekä fyysisen kunnon kehittymistä (Wood & Abernethy 1997). Kirjallisuudessa lapsiurheilun hyödyllisyydestä puhutaan laajasti, monia tieteenaloja yhdistellen. Urheilun hyödyllisyys

ei ole kuitenkaan itsestään selvyyttä. Martens (1993) toteaa hyödyllisyyden riippuvan lapsen urheilusta saamien kokemusten luonteesta. Erityisen tärkeitä ovat urheilua organisoivat aikuiset ja urheilukaverit sekä heidän käyttäytyminen harrastusympäristössä (Martens 1993).

Yleisellä tasolla vanhemmat arvottavat lastensa urheilun ”*tosi tärkeeksi*” tai ”*hirveen tärkeeksi*”. Vanhemmat perustelevat lastensa urheilemista monella myönteisellä tavalla, kun taas Hoikkalan (1993) väitöstutkimuksessa perheen yhdessäolo näyttää olevan ainoa positiivinen perustelu lapsen harrastamiselle. Harrastavan lapsen kokemaa iloa ja nautintoa tuskin edes mainitaan Hoikkalan (1993) haastatteleminen vanhempien perusteluissa. ”*Se, että lapsi nauttii*” huokuu tutkimusaineistostamme vanhempien perusteluna harrastuksen jatkamiselle.

Aineistomme antaa erilaisen kuvan vanhempien perusteluista Hoikkalan (1993) tuloksiin verrattuna. Tämä saattaa johtua taitoluisteluharrastuksen intensiivisyydestä, jota vanhemmat toivovat lapsensa kokeman nautinnon kompensoivan. Hoikkalan (1993) tutkimuksen aineisto käsittää useita eri harrastuksia sekä lapset ovat iältään vanhempia kuin haastattelemamme lapset. Seuraavaksi käsittelemme aineistosta esiinnoitettuja lasten ja heidän vanhempiansa kertomia perusteluja lasten urheilemiselle.

5.2.1 Terveydelliset ja fyysiset voimavarat

Lapsi oppii arvostamaan liikunnan terveydellisiä merkityksiä positiivisten urheilukokemusten kautta. Urheilun terveyttä edistävät vaikutukset lisäävät mahdollisuutta elinikäiseen liikunnan harrastamiseen. (Martens 1993.) Etenkin isien puheessa liikunnallinen elämäntapa nähdään voimavarana myöhemmälle elämälle.

Kyllä se minun mielestä on tärkeää, sillä lailla että sais semmosen urheilullisen ja liikunnallisen elämäntavan lapselle. Minun mielestä se on semmonen pohja, jos sitä ei opi pienestä, niin sitä ei tule sitten myöhemmälläkään. (Saaran isä)

Isät luonnehtivat urheilua virkeyden ylläpitäjänä arkirutiineissa. Urheilun ansiosta isät uskovat lastensa olevan ”*virkeempiä koulunkävijöitä*” ja muutenkin virikkeellisempiä kuin

urheilua harrastamattomat koululaiset. Äidit määrittelevät urheilun terveydellisiä hyötyjä isä yksityiskohtaisemmin. Saaran äiti täsmentää terveitä elämäntapoja:

”Säännöllistä ruokailua ja säännöllistä nukkumaan menoa ja puhtauvesta huolehtimista, että kyllä nää niin ku tämmösiä perusasioita tulee”.

Urheilu sairauksien ehkäisijänä mainitaan äitien kertomana tarkemmin kuin isien puheissa. Kuitenkin Auroran isä kertoo painavana syynä urheilemiselle lapsen skolioosin, sillä urheilun avulla lihakset vahvistuvat ja rakennevika pysyy hallinnassa. Äidit painottavat urheilun ehkäisevän ”räkätautien” puhkeamista ja auttavan selviytymään vakavista sairauksista.

Lasten puheissa terveydelliset hyödyt eivät korostu niin paljon kuin aikuisten puheissa. Kuitenkin Reetta mainitsee jaksavansa hyvin ja Saara uskoo urheilun ehkäisevän astman puhkeamista. Lasten puhe urheilun terveydellisistä hyödyistä jää varsin suppeaksi. Todennäköisesti terveydelliset seikat eivät ole urheilevilla lapsilla päällimmäisinä mielessä, koska terveys abstraktina käsitteenä ei näy konkreettisena hyötynä lapsen elämässä. Aikuiset katsovat ihmisen koko elämänkaarta pohtiessaan urheilun terveydellisiä hyötyjä.

Lapset ymmärtävät kestävyysominaisuuksien paranevan urheilemalla, sillä ”saa kunto” toistuu haastatteluissa. Vanhempien puheissa esiintyy myös fyysinen kunto. Reetan äidin puheessa esiintyy ”tieteellinen perustelu” lasten urheilulle, sillä tutkimustulokset nuorten yleiskunnosta huolestuttavat häntä. Haastattelemamme vanhemmat kokevat lastensa motoriikan, koordinaation ja fyysisten ominaisuuksien kehittyneen urheilun ansiosta. Fyysiset hyödyt yhdistyvät vanhempien puheissa taitojen oppimiseen ja kehittymiseen urheilussa. Oma lapsi nähdään ikätovereitaan taitavampana urheilun kehittämien fyysisten ominaisuuksien vuoksi.

Fyysisiin hyötyihin liittyy myös käsitys urheilusta kehon muokkaajana. Mintun äiti toivoo taitoluisteluharrastuksen näkyvän tyttärensä olemuksessa. Viime vuosina syntyneenä trendinä näyttää olevan urheilulla hyvinvoivaksi muokattu keho. Ehkäpä jotkut nykypäivän vanhemmista kokevat urheilun välineenä lapsensa ulkoisen olemuksen muokkaamiseen. Aineistossamme urheilun terveydelliset hyödyt painottuvat fyysisiä hyötyjä enemmän.

Kirjallisuuteen tutustuessamme olemme havainneet liikunnan terveydellisiä hyötyvaikutuksia olevan runsaasti. Numminen ja Välimäki (1995) esittävät fyysisen harjoittelun vaikutuksia lapsen kehittyvään elimistöön sekä kuntotekijöihin, joten vanhempien huomioille löytyy tieteellinen perustelu.

5.2.2 Psykkinen pääoma

Psyykkisen kehityksen kannalta urheilu luo kasvatuksellisesti tärkeitä tilanteita. Urheilun myönteiset vaikutukset ovat riippuvaisia sosiaalisten tilanteiden järjestelyistä urheilun yhteydessä. (Telama 1984.) Useimmilla lapsilla kilpaurheilu vaikuttaa positiivisesti kehitykseen, sillä urheiluympäristö tarjoaa mahdollisuuden oppia uusia taitoja elämää varten sekä kokea hauskoja hetkiä (Hellstedt 1988). Haastattelemamme vanhemmat uskovat urheilulla olevan psyykkisen kehityksen kannalta hyödyllisiä vaikutuksia: ”*Se on myös tämmöstä henkisen puolen kehittämistä vaikka se kulkeekin fyysisen kautta*”.

Lintusen (1988) mukaan lapsi saa tietoa omista psyykkisistä ominaisuuksistaan urheiluharrastuksen kautta. Urheilu kehittää lapsen minäkuvaa ja pitkäjänteisyyttä (Telama 1984). Huomasimme vanhempien yhdistävän pitkäjänteisyyteen keskittymiskyvyn ja kärsivällisyyden.

Ja semmosta kärsivällisyyttä, että jaksaa niin ku treenata ja sitten vaikka ei aina omistu, niin se tuo semmosta pitkäjänteisyyttä, kun just varmaan taitoluistelu on yks semmonen laji, jota tarvii harjotella paljon ja se tuo semmosta pitkäjänteisyyttä ja koulunkäynnissäkin se on tietenkin sitten iso etu. (Saaran isä)

Vanhemmat peilasivat lastensa käyttäytymistä ikätovereihin keskittymistä vaativissa tilanteissa ja uskoivat lastensa selviytyvän niistä paremmin. Psykkiset ominaisuudet nähdään elämään valmistavina taitoina. Mintun isä puhuu psyykkisten ominaisuuksien välttämättömyydestä kilpailullisessa yhteiskunnassamme. Hänen puheestaan heijastuu lähes darwinistinen ajatus vahvempien yksilöiden varmemmasta selviytymisestä.

Niin kyllähän ne tavallaan tälläisessä kilpailuyhteiskunnassa löytää, mut mitä aikasemmin siihen niin ku oppii suhtautumaan realistisesti ja tota on niin ku oikeen tyyppistä kunnianhimoa ja osaa kuitenkin ottaa myöskin pettymykset oikeella tavalla, niin mun mielestä sen parempihan se on, että kun kyllä tämmönenkin kilpailu varmasti niin ku niissä

asioissa hyödyttää, että on tottunu niin ku kokemaan sellasia tunteita onnistumisen tunteita ja sit myöskin pettymyksen tunteita. Mää uskon että se kasvattaa kyllä hyvin ja just tässä vaiheessa ja niin ku mä sanoin että tää korreloi aika hyvin koulunkäyntiin että siitä tulee se semmonen positiivinen oikeen tyyppinen kunnianhimo että mitä lapsellakin tulee ihan hyvin olla. (Mintun isä)

Kirjallisuus käsittelee urheilun antamia psyykkisiä valmiuksia, jotka auttavat lasta selviytymään myöhemmin elämässä. Lapselle on psyykkisen kehityksen kannalta hyödyllistä kokea saavuttamista, voittamista, häviämistä ja stressiä (Grupe 1985). Tietynlainen stressi kilpailutilanteessa on positiivista, sillä näin lapsi oppii käsittelemään stressiä ja selviytyy kilpailuyhteiskunnassamme myöhemmin elämässään eteen tulevissa tilanteissa (Hellstedt 1988; Martens 1993). Vanhemmat eivät suoranaisesti mainitse stressiä, vaan puhuvat paineen ja jännityksen alla tekemisen opettavaisuudesta. Pettymysten kokeminen esiintyy tarpeellisena lasten kehittymisen kannalta unohtamatta onnistumisen kokemusten tärkeyttä. Esimerkiksi Reetan ja Mintun isien kertomuksissa onnistumisen kokemukset ilmenevät mielihyvää ja itseluottamusta lisäävinä tekijöinä.

Onnistumisen kokemukset ovat erityisen tärkeitä itsevarmuuden lisääjinä (Martens, Christina, Harvey & Sharkey 1981). Urheilu voi kohentaa lapsen luottamusta fyysisiin ja sosiaalisiin taitoihinsa. Lapsen itsearvostus lisääntyy myös, jos aikuiset korostavat realistisen, henkilökohtaisen tavoitteen saavuttamista – voittaminen ei ole tärkeintä (Martens 1993). Itsearvostuksen kehittymiseen vaikuttavat voimakkaasti vanhemmat, ystävät, valmentajat ja sisarukset. Näiden tärkeiden ihmisten verbaaliset ja nonverbaaliset viestit rakentavat lapsen itsearvostusta. Vertaillessaan omia taitojaan muiden taitoihin lapsen itsearvostus joko heikkenee tai vahvistuu riippuen vertailukohteesta ja lapsen omista odotuksista. (Weiss 1993.) Vahvistettu itsearvostus urheilussa tarjoaa suurempaa luottamusta selviytyä myös muilla elämän alueilla (Martens 1993).

Haastatteluihissa lapset eivät maininneet psyykkisiä hyötyjä lainkaan. Onnistuminen ja voittaminen on lasten mielestä mukavaa, mutta näiden kokemusten hyödyllisyyttä 9-10 -vuotiaat lapset eivät osaa eritellä.

5.2.3 Sosiaalinen näkökulma

Urheiluun osallistuminen tapahtuu sosiaalisessa kontekstissa. Tästä johtuen urheilu ei kehitä ainoastaan lapsen fyysisiä ja psyykkisiä ominaisuuksiaan vaan lisäksi vaikuttaa voimakkaasti lapsen sosiaaliseen kehitykseen. (Smoll & Smith 1996, 87.) Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen riippuu muiden urheilussa mukana olevien tärkeiden henkilöiden käyttäytymisestä, asenteista ja arvoista (Leonard 1984, 83). Urheilu tarjoaa lapselle erinomaisen mahdollisuuden oppia yhteistyötaitoja, jotka ovat olennaisia elämässä menestymisen kannalta. Lapsi oppii käyttämään kilpailullisuutta ja yhteistyökykyisyyttä tilanteen mukaan elämässään. (Martens 1993.)

Yhteistyökykyisyys ja ryhmässä toimiminen näkyvät vahvasti vanhempien haastatteluaineistossa. Sekä isät että äidit puhuvat ryhmätoiminnan myönteisistä seurauksista, kuten toisten huomioimisesta, lasten reippaudesta ja sosiaalistumisesta ryhmätilanteissa.

No se, et tulis toimeen näitten kavereitten kanssa ja sitte ryhmässä. Ettei olis aina se, että minä ensin ja sitte muut, että oppis niinku huomaamaan muitakin ja se, että aikuisiin tulee, niinku valmentajiin, kontaktia ja se on kyllä ihan tärkeetä muittenkin aikuisten kanssa, osaa niinku itekin hoitaa niitä asioitaan, ettei siinä aina tarteis olla vanhempien. Et ollaan koitettu, et se on ite niitä saanu hoitaa. (Kertun äiti)

Kertun äidin puheessa esiintyy toinen tärkeä sosiaalinen kanava. Lasten keskinäisten ryhmätilanteiden lisäksi nuoret urheilijat ovat toivotuissa sosiaalisissa kontakteissa aikuisten kanssa. Martensin (1993) mukaan urheilu sisältää monia mahdollisuuksia kommunikoida toisten lasten ja aikuisten kanssa. Näin ollen lapsen vuorovaikutustaidot voivat kehittyä. Lapsi oppii johtamistaitoja etenkin joukkueurheilussa. (Martens 1993.) Näyttää siltä, että myös yksilölajeissa lapsilla on mahdollisuus kehittää johtamis- ja vuorovaikutustaitojaan harjoitellessaan ryhmässä. Kuten olemme esittäneet psyykkisten sekä fyysisten ja terveydellisten hyötyjen yhteydessä, vanhemmat uskovat sosiaalisten hyötyjen olevan muuhun elämään valmistavia.

Aineiston perusteella lapset eivät harrastaessaan ajattele hankkivansa aikuisiässä hyödynnettäviä sosiaalisia taitoja. Lasten puheissa urheilun sosiaalinen merkitys korostuu kaverisuhteiden tärkeytenä. Lapsille harrastus on mahdollisuus kavereiden tapaamiseen, ajankuluttamista ja tekemistä ”kotona löhömisen” sijaan.

Toisten huomioonottamisen lisäksi urheilu opettaa moraalisaantöjä (Telama 1984). Oppiakseen moraalisaantöjä aikuisten tulee vahvistaa lasten hyviä käytöstapoja sekä toimia positiivisina roolimalleina. Itsenäisyys ja vastuuntuntoisuus vahvistuvat, jos lapselle annetaan mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja kantaa vastuuta omista asioistaan. (Martens 1993.)

...että kun joutunu aika paljon kumminkin bussillakin sitten tulemaan iltapäivälläkin ja oppinu just siihen säännöllisyyteen, kun kello on tullut tiettyyn vaiheeseen niin pitää siihen mennessä olla välipalat syötynä ja lähettävä bussipysäkille ja tultava ja et kyllä se niin ku semmosta vastuuta opettaa - kantaa vastuuta omista asioistaan. (Saaran äiti)

Saaran äidin kertomuksessa lapselle annettu vastuu on opettanut vastuullisuutta, joka ilmenee kykynä hoitaa omia asioitaan; huolehtia itsestään ja tavaroistaan. Lintunen (1988) toteaa artikkelissaan urheilun edistävän käsitteiden omaksumista ja vaikuttavan siten myös itsetiedostuksen ja aikaperspektiivin kehittymiseen. Kaiken kaikkiaan urheilun vuorovaikutustilanteineen kehittää lapsen ajattelua (Lintunen 1988). Myös Reetan äidin puheesta saa käsityksen urheilevien lasten monipuolisesta taitavuudesta:

Ja tämmönen taitotaso, monella tavallahan taitotaso on kasvamu, ku lukee noita lasten esimerkiks todistuksia, niin siellähän aina tulee esille se, että on taito...taitavia ikäsekseen ja kyl mä sen uskon, et se johtuu siitä, että on urheillu. (Reetan äiti)

Vanhempien kertomuksiin peilaten uskomme urheilun vuorovaikutustilanteineen vaikuttavan myönteisesti tietotaitoon, koulumenestykseen ja ajankäyttöön. Tulkitsemme urheilutilanteissa kehittyneiden sosiaalisten taitojen edesauttavan lasta selviytymään jokapäiväisen elämänsä tiedollisista sekä taidollisista vaatimuksista.

Aineiston samankaltaisuutena vanhempien puheesta heijastuu tietoinen halu kannustaa lasta osallistumaan urheiluharjoituksiin, -tapahtumiin ja -leireille. Uskomme vanhempien käyttävän lasten urheiluosallistumista keinona edistää sosiaalista kehitystä. ”*Se on paha, jos ne pyörii vaan helmoissa kotona, eikä uskalla mihinkään lähteä*”. Lapsen reipas lähteminen urheilun sosiaalisiin tilanteisiin tuo mukanaan muitakin avuja. Vanhemmat näyttävät arvostavan urheilun mukanaan tuomaa esiintymistaitoa. Aineistosta ponnahti kolmenlaisia havaintoja esiintymistaidon arvostusten alkulähteistä:

Ennin isä vertasi lapsensa esiintymistaitoa ikätovereihin:

Sit se esiintyminen, et ei niinku pelkää sitä esiintymistä toisten vieraitten edessä. Se niinku varmaan on erilaista niinku toisilla saman ikäluokan kavereilla - aristaa kauheesti esiintyä.

Esiintymistaidon arvostus ilmenee Mintun äidin omana epävarmuutena esiintyä suuren yleisön edessä:

Niin ja tuo esittäminenkin, kun ajattelee, että meikäläisen pitäis mennä tuonne jälle yleisön eteen esittää jotain niin... onhan se mahtava juttu.

Reetan äidin puheessa esiintymistaidon arvostus nousee omista positiivista kokemuksista:

... tulevaisuudelle tollanen pääoma siitä tulee, et uskaltaa esiintyä, et tota mä oon ite kans semmonen, et mä oon tykänny esiintyä aina, niin tota niin sitte valikoitu ammatiki sen mukaan, et voi olla useamman sadan edessä tai tehä jotain ja ei pelkää koko ajan sitä, että munaako tässä ittensä ja voi epäonnistua ja et se et onhan se sellanen varmuustekijä sitten esiintymiseen, josta varmaan kantaa koko elämänsä semmosta hyvää pääomaa.

Edellä käsiteltyjen urheilun mukanaan tuomien sosiaalisten taitojen ja ominaisuuksien lisäksi harrastamisella on muitakin sosiaalisia merkityksiä. Hoikkalan (1993) mukaan harrastava lapsi ei joudu hunningolle ja etenkin murrosiässä harrastukset auttavat pysymään poissa katujen huonoilta vaikutuksilta. Aineistossamme hunningolle joutumista vanhemmat määrittelevät erilaisin esimerkein. He puhuvat urheilun pitäneen lapsensa poissa jostakin muualta, kuten ”norkoilemasta kylillä” tai ”potkimasta mummoja pitkin katuja”. Ilmiö tuntuu olevan kestävä, sillä Vanhalakka-Ruoho (1981) on havainnut saman tutkimuksessaan Perhe ja urheileva lapsi. Vanhemmat toivovat lapsensa osallistuvan säännölliseen urheilutoimintaan, koska he kokevat kaupunkimaisen elinympäristön lapsen kannalta turvattomana ja vaarallisena. Vanhemmat toivovat myös, että harrastus jatkuisi mahdollisimman pitkälle nuoruusikään. (Vanhalakka-Ruoho 1981, 206.)

Hoikkala (1993) katsoo harrastuksen olevan pätevä keino pitää lapset kodin vaikutuspiirissä ja lisätä perheyhteisyyttä. Harrastus on myös kunnollisuuden takuu lapsille sekä vanhemmille, sillä nykypäivän hyvä vanhempi ohjaa lapsensa harrastuksiin ja pystyy maksamaan ne (Hoikkala 1993, 92-112).

5.3 Lapsiurheilun kääntöpuolia

Edellisessä kappaleessa olemme esittäneet lapsiurheilun idyllisen julkisivun ja ne lukuisat hyödyt, jotka lapsi voi poimia elämän eväsreppuunsa. Mitä onkaan julkisivun takana? Kurkistamme lapsiurheilun takapihalle.

Tässä kappaleessa esitämme sekä aineistosta että teoriasta esiin nousseita lapsiurheilun haittoja. Lapsiurheilusta näyttää muodostuvan ”*semmonen selviytymisjuttu*”. Jos urheileva lapsi ja hänen vanhempansa selviytyvät vastaan tulevista esteistä, lapsiurheilu säilyttää ihanteellisen julkisivunsa ja haitat kääntyvät hyödyiksi. Selviytymisen käydessä liian vaativaksi seuraukset ovat haitallisia. Auroran isän kommentti kiteyttää lapsiurheilun kääntöpuolen olemassa olon: ”*Haittaa. Sitä on helkkaristi*”. Lapsiurheilun haittojen erittely tuntuu olevan haastattelimillemme vanhemmille vaikeampaa kuin hyötyjen kuvaaminen.

5.3.1 ”Terveydellä ei leikitä”

Lasten liikuntatapaturmista on Välimäen, Kvistin ja Viikarin (1989) mukaan vain noin prosentti vakavia ja pysyvää vammautumista aiheuttavia. Tapaturmien lisäksi lapselle voi aiheutua liikunnasta myös rasitusvammoja, luiden kasvualueiden kipu- ja vauriotiloja sekä luuston kasvu- ja kehityshäiriöitä. (Välimäki ym. 1989.)

Eniten on huolestuttanu, kun ollu nää polvivammat ja terveysjutut, että jos jotain sellasia tulee, niin sit kyllä oon sitä mieltä, että se loppuu siihen, että terveydellä ei leikitä tässä. (Petterin äiti)

Äidin puheesta ilmenee vanhemman huolestuneisuus lapsensa terveydestä. Lapsen loukkaantuminen tai vammautuminen urheillessa näyttää olevan vanhempien päällimmäinen huolenaihe urheilun terveydellisistä haitoista puhuttaessa. Myös lapset kertovat pelkäävänsä loukkaantumista ja itsensä satuttamista. Toinen terveyteen liittyvä negatiivinen seikka on väsymys. Lastensa urheilussa ”*vanhemmat väsyä; se on oikeen konkreettinen juttu*”. Useissa vanhempien kertomuksissa ilmenee tiedostettu lapsen ajoittainen väsymys. Vanhempien kertomusten perusteella lapset eivät havaitse ja myönnä omaa väsymystään.

... Ne on kai itte sen jaksamisensa kaa, että ne ei osaa sitä ite tai ei kai myönnä, että on väsyny... ja sitte pitää sanoo, että nyt ei mennä. (Kertun äiti)

Lasten kertomuksista löytyy syy sille, että lapset eivät myönnä väsymistään. Taitojen oppiminen ryhmän mukana ja hauskuus harjoituksissa voittavat lasten väsymyksen tunteet. Lapset eivät halua jäädä jälkeen muista ryhmäläisistä jäämällä pois harjoituksista. Näemme väsyneenä harjoittelun terveysriskinä lapselle.

5.3.2 Psykkinen kuormitus

Lasten urheilua organisoivat aikuiset tekevät urheilusta hyvän tai huonon kokemuksen lapselle. Esimerkiksi usein koetut häviämisen tai huonommuuden tunteet ovat haitallisia, sillä lapsi saattaa odottaa tulevaisuudessa vain häviämistä. (Thomas, Gallagher & Thomas 1982.)

...itsetuottamusta ja muuta ja nythän tota taitoluistelu asettaa pikkusia rajoja siihen , koska se on hirveen tekninen ja vaikee juttu, ja siinä lapsen on niinkun vaikee, helpompia lajeja olis muita, jossa saisi tota pätevyymistä... nyt ku Reetta on taitoluistelussa, jossa on liikunnallisesti äärettömän hyviä ja monipuolisia tyttöjä, et siinä joukossa Reetta voi olla sen ryhmän viimiseimmällä tasolla. (Reetan isä)

Uskomme lapsen olevan itse paras huonommuuden tunteensa määrittelijä. Tilanne muodostuu hankalaksi, jos lapsen tuntemuksia ei tulkita oikein. Hellstedtin (1988) mukaan joissakin tapauksissa urheilulla saattaa olla negatiivisia vaikutuksia, kuten masennus, huono itsetunto, stressaantuneisuus ja aggressiivisuus. Esittelemme kaksi aineiston perusteella päättelämämmme vaihtoehtoa huonommuuden tunteen aiheuttaman ahdistuksen lisääntymisestä lapsella:

- 1) Vanhempien huolehtiessa liiaksi lapsensa huonommuudesta, lapsen sitä itse kokematta, alkaa lapsi ajatella olevansa huono. Huonommuuden tunnetta saattaa lisätä vanhempien pyrkimykset etsiä lapselle mielestään parempi harrastus, lapsen sitä itse haluamatta.

- 2) Vanhemmat voivat olla myös huomaamatta lapsensa huononmuuden tunteita. Tällaisessa tapauksessa lapsen kannustaminen jatkamaan etsimättä muita vaihtoehtoja, lisää lapsen ahdistuneisuutta huononmuuden tunteestaan.

Haittavaikutusten seurauksena lapsen urheilusta häviää hauskuus ja hän saattaa lopettaa urheilun loppuun palaneena (burnout). Psykkiset haitat kyseenalaistavat urheilun mahdolliset hyödyt. (Martens 1993.) Vanhempien suuret rahalliset ja ajalliset uhraukset voivat saada lapsen tuntemaan olevansa ansassa urheilijan roolissaan. Lapset haluavat menestyksellään pitää vanhemmat onnellisina, eivätkä halua pettää heidän luottamustaan. Jos lapset tuntevat olevansa täysin vanhempiansa ohjailmia pystymättä tekemään normaaleille lapsille kuuluvia asioita, he reagoivat haluunsa itsenäistyä lopettamalla urheilun. Lapsen loppuun palaminen on keino vastustaa muilta tulevaa tukea. (Coakley 1992.)

Tietysti, jos on aina sellasta rajua harjoitusta et se menee niin yli, että väsyneenä pitää treenata niin sittenhän se tulee jonkun ajan päästä se kyllästyminen. (Saaran isä)

Saaran isän puheesta kuvastuu huolestuneisuus urheilun loppumisesta rasittavan harjoittelun seurauksena. Isän kommentti voi olla yksi selitys urheilevien lasten loppuun palamiseen. Saaran puheesta löysimme toisen mahdollisen loppuun palamiseen johtavan tilanteen.

Vaikka yrittäis parhaansa, niin niitten mielestä se näyttää siltä, että me ei tehä kunnolla ja sitten ne sanoo, että siinä menee rahaa hukkaan. (Saara)

Oletamme, että urheilun fyysinen rasitus ei pelkästään johda lapsen loppuun palamiseen elleivät urheilussa mukana olevat aikuiset todella painosta lasta rankkaan harjoitteluun. Lasten puheista selviää heidän kykynsä arvioida harjoituksen hetkellinen ylikuormitus. Lapset joko kertovat liian suuresta rasituksesta valmentajalle tai huilaavat väsyttyään. *"Mää oon joskus tehny silleen aina, kun valmentaja ei kato mua, kun mä luistelen niin mä en olleenkään tee mitään, sit kun se kattoo niin mä teen",* kertoo Enni.

Psykkiset haitat aiheutuvat lapsen peloista ja huolestuneisuudesta. Lapsi voi pelätä loukkaantumista, epäillä esiintymisensä onnistumista ja sen seurauksia. (Leonard 1984, 229.) Voittamisen korostaminen urheilussa aiheuttaa lapselle hermostuneisuutta (Martens

1993). Lapsen huolestuneisuus lisääntyy, jos hän kokee olevansa vailla huomiota, hänelle huudetaan tai hän ei tunne olevansa riittävän hyvä (Leonard 1984, 229). Huolestuneisuus saattaa lisääntyä Kertun kertomuksen kaltaisesta tilanteesta. Kerttu puhuu harjoituksia seuraavista vanhemmistaan:

No ku ne korottaa ääntään sillein ja julma ilme, vaikka siellä kuitenkin tekis hyvin ja yrittää parhaansa. (Kerttu)

Aineistomme perusteella psyykkisiä haittoja saattaa aiheutua lasten kertomusten kaltaisista tilanteista. Lasten esiin nostamat asiat ovat tarkkoja havaintoja, joita aikuisten on ehkä vaikea omasta käyttäytymisestään eritellä. Nämä pienet asiat ovat merkityksellisiä lasten kannalta. Vanhempien puhe psyykkisistä haitoista keskittyy lasten kilpailuihin, joihin palaamme kilpailemista käsittelevässä jaksossa.

5.3.3 Sosiaalisen elämän esteet

Vanhempien mukanaolo harrastuksessa voi merkitä lapsen sosialisointia kannalta negatiivisia seikkoja. Näitä ovat vanhempien vuorovaikutuksen toiminnallinen yksipuolisuus, vanhempien liiallinen osuus lapsen ajankäytössä sekä lapseen kohdistuvat suorituspainot ja odotukset. (Vanhalakka-Ruoho 1981, 188.) Teorian ja aineiston perusteella tulkitsemme perheen yhteisen ajan jäävän vähäiseksi ja painottuvan harrastustilanteisiin. Auroran isän ja äidin haastattelutilanteessa käymästä keskustelusta ilmenee perheen yhteisen ajan vähyys.

Isä: Se on kyllä kans sillä tavalla, kun meilläkin molemmat muksut tekee jotakin. Luistelee ja pelaa jääkiekkoa mitä kaikkea tekeekään, että kyllä se muutaman kerran on pysäyttänyt miettimään, että onks tässä koko touhussa aa ensinnä mitään järkee täs koko touhussa ja toisaalta se niin ni, että vanhemmat kulkee muksujen mukana harrastuksessa ja on tukemassa harrastusta. Niin siinä jää yks semmone tärkeä asia hirveen vähälle, että kuinka paljon perhe on yhdessä. Niin se on se kaikkein esimerkiksi taitoluistelussa. Se on hyvin harjoituskeskeinen laji, et siinä tarvitaan viis kertaa viikossa harjoituksia, sit joudutaan ramppaamaan, et sit jos ainoa mikä jää on viikonloput

Äiti: Ja nyt on esimerkiksi liikaa jakautunut silleen, että me...

Isä: Yks kaks päivää kuukaudesta yhdessä

Isä: Sit mennään kahdeks viikoks veneeseen kaikki tappelemaan

Äiti: Ei se nyt ihan niin mene

Isä: No, ei nyt sentään.

Vanhemmat ovat hankalassa asemassa miettiessään lastensa harrastamisen järkevyyttä. Oletamme vanhempien joutuvan punnitsemaan lapsiurheilun hyötyjä ja haittoja uhratessaan perheensä yhteisen ajan lastensa harrastuksiin. Perheen yhteisen ajan vähyys ei näytä olevan ylitsepääsemätön haittatekijä, koska vanhemmat jatkavat lastensa harrastusten tukemista.

Vanhalakka-Ruohon (1981,187) tutkimuksen mukaan intensiivinen urheilun harrastaminen tuo lapsen elämään liian ohjelmoinnin vaaran, sillä muut vapaa-ajankäyttöön liittyvät valinnat ja kokeilut jäävät vähäisiksi. Ongelmallisimpia lajeja ovat taitolajit, joissa menestyminen edellyttää varhaista erikoistumista. Taitoluistelun harjoitteluun käytetty aika on viikoittain yleensä niin suuri, että se ei salli muita harrastuksia ja rajoittaa melkoisesti vapaan leikinkin mahdollisuuksia. (Karvinen ym. 1991, 37.)

Koulusta pääsee kahdelta ja on kotona puoli kolmen aikaan ja sitten luistelu alkaa vartin yli kolme. Pitää viidentoista minuutin kuluttua lähteä ja pitää välipalat saada ja sit läksyt jää kaikki iltaan, että on sitten hirveen väsyny ja ei välttämättä sit ihan heti haluais niitä tehdä. Sillon ehkä joskus vähän tuntuu, että onko niin ku liian kovilla. (Petterin äiti)

Petterin äidin kertomuksesta ilmenee lapsen aikataulutettu päiväjärjestys. Taitoluistelussa kymmenvuotias lapsi joutuu rytmittämään muut toiminnot harrastuksen ehdoilla. Vanhempien kertomukset yhtenivät lasten harrastuksen rankkuuden pohdiskelussa. Tulkitsemme vanhempien olevan huolissaan lastensa suurista harjoitusmääristä, koska vanhemmat eivät kannattaneet harjoitusmäärien lisäämistä vaan jotkut jopa toivoivat niitä vähennettävän.

Aineistomme perusteella myös vanhempien elämään tulee liian ohjelmoinnin vaara. Auroran äidin puheesta kuvastuu kiireinen ja aikataulutettu perhe-elämä, jota pidämme yhtäläisyytenä vanhempien kertomuksissa.

Niin tulee aika usein ilkeitä tilanteita ton käytännön elämän suhteen, kun kaikki jättää tavaroita sinne sun tänne, kun lähetään kiireesti taas seuraavaan vaiheeseen ja ja siinä on tota siinä on niin hässäkkä, et koko talo, muu järjestys on aivan sikin sokin ja sit jätetään vaan eteiseen tavarat ja lastataan auto uusilla ja lähetään kiireen vilkkaa. (Auroran äiti)

Vanhemmat näyttävät kärsivän oman vapaa-aikansa puutteesta päivittäisten rutiinien vuoksi, kuten Morra & Smith (1996) toteavat jääkiekkoperheiden elämää selvittävässä tutkimusraportissaan. Haastattelemiemme lasten kertomuksissa ainoaksi sosiaaliseksi

haitaksi paljastui harrastuksen ulkopuolisten kaverikontaktien vähyys. Vanhemmat ovat selvästi huolissaan, ”että jos nää muut kiinnostuksen kohteet elikkä tota kaverit ja kuvis, tai musiikki tai joku muu niinku mielenkiintoinen tavallaan jää vähemmälle”.

Lapsiurheilun piirteinä Vanhalakka-Ruoho (1981, 188) mainitsee palvelevuussuhteen vanhempien ja lapsen välillä. Tämä näkyy lapsen kotitöihin osallistumattomuutena, lapsen jatkuvana kuljettamisena harrastukseen ja toiminnan itsestään selvänä rahoittamisena. Palvelevan toimintaympäristön seurauksena lapsi joko oppii olemaan palveltavana tai hän saa mallin palvelevasta käyttäytymisestä ja toimii näin myöhemmin itse. (Vanhalakka-Ruoho 1981, 188.) Palvelevuussuhde näkyy aineistossamme, mutta aineisto ei riitä palvelevuussuhteen seurauksien analysointiin tämän tutkimuksen puitteissa.

Coakleyn (1992) mukaan lapsen loppuun palaminen urheiluharrastuksessa johtuu enemmän sosiaalisista ongelmista kuin lapsen henkilökohtaisesta epäonnistumisesta. Tällainen sosiaalinen ongelma voi olla seuraavanlainen aineistostamme noussut esimerkki.

...mutta jos harrastusilmapiirissä on tällanen, esimerkiks tällanen kiusauselementti ni sit mä luulen et se syö aika tavalla sitä, et joutuu pakolla meneen sinne ja vähän jännittyneenä ja onko hyväksyty ja onko hauskaa. (Reetan isä)

Sosiaalisena häirtana voidaan pitää myös liian kilpailullisen ilmapiirin aikaan saamaa voitonjanoa. ”Hinnalla millä hyvänsä” voittoon tähtäävä itsekeskeinen lapsi ei opi yhteistyö- eikä vuorovaikutustaitoja. (Martens 1993.)

5.3.4 ”Ja se maksaa kauheesti”

Raha nousee yllättävän suureksi puheenaiheeksi sekä lasten että vanhempien haastatteluaineistoissa. Taitoluisteluharrastus ei ilmeisesti ole kaikille mahdollista suurten kustannusten vuoksi. Vanhempien puheessa esiintyy ajatus harrastuksen jatkumisesta ”*niin pitkälle kun vaan rahat riittää*”. Harrastuksesta summautuu vanhemmille huomattavat kustannukset vuosittain (noin 5000-10000 markkaa): luistimet, harjoitusasut, jäämaksut, valmennusmaksut, kilpailumatkat sekä leirit. Lasten puheissa raha aiheuttaa huolia ja ristiriitaisia tuntemuksia: ”*Kyllä mun pitää sitte lopettaa, ku ei riitä enää rahat.*”

Lasten huolehtiminen rahasta ei jää ainoastaan tälle tasolle, vaan rahasta puhuminen aiheuttaa todennäköisesti paineita lapselle. Aineiston perusteella vanhempien puheet rahasta ovat jääneet vaivaamaan lasten mieliin.

Saara: "Ne sanoo et siinä menee rahaa..."

Kerttu: "Rahaa menee hukkaan, ku ne sanoo et sä et tee siellä jäällä mitään. Sit ku mä en oo menny tanssitunnille, niin nyt meni rahat hukkaan!"

Enni: "Meijänki äiti joskus sanoo, et jos mä en mee kuiviksiin, et taas meni rahaa hukkaan"

Lasten kommentit ovat hieman ristiriidassa vanhempien puheissa esiintyvään huolehtimiseen lasten taitoluisteluharrastuksen rankkuudesta. Lasten edellä oleva keskustelu kyseenalaistaa vanhempien puheessa korostuvan lasten ehdoilla harrastamisen. Näyttää siltä, että vanhemmat pohtivat lastensa harrastuksen vaativuutta. Harjoitusmäärää ei aineiston perusteella haluta lisätä, mutta toisaalta harjoituksia ei haluta jättää väliin rahojen "hukkaan menon" vuoksi. Toisaalta vanhemmat saattavat osoittaa lapselle, että palvelevuussuhde ei ole itsestään selvyys. Rahaan vetoaminen voi olla vanhemmille keino opettaa lapselle pitkäjänteisyyttä, vastuullisuutta ja asioiden harkintaa.

6 LASTEN KILPAILEMISEN LUONNE

Vauvaikäisille on pidetty konttauskilpailuja rahapalkintoineen Yhdysvalloissa. Onneksi tämä on vielä harvinaista, mutta tosiasia on yhä nuorempien lasten kilpailuttaminen organisoidussa urheiluympäristössä. (Passer 1996.) Esimerkiksi kolmevuotiaat ovat osallistuneet uinti- ja voimistelukilpailuihin sekä viisivuotiaat yleisurheilu- ja painikilpailuihin (Martens 1988). Passer (1996) kummastelee, että joissakin lajeissa varhaisesta kilpailuttamisesta on tullut maailmanlaajuisesti hyväksytty ilmiö.

Liukkonen (1997) määrittelee organisoidun urheilun suoritusorientoituneeksi toiminnaksi, jossa tavoitteena on kilpailullinen menestys. Urheilussa mukana olevat aikuiset kohdistavat nuoriin suoriutumisosotuksia, jotka kasvavat kilpailujen tason ja merkityksen myötä (Liukkonen 1997). Laakso, Telama & Yang (1996) näkevät lapsiurheilun suurimpana ongelmana liiallisen kilpailullisuuden ja hyvin nuorten lasten tehovalmennuksen. Kilpailun ylikorostamista on havaittu lasten ja vanhempien käyttäytymisessä. Tämä saattaa johtaa urheilun lopettamiseen ennen murrosikää. (Laakso ym. 1996.) Kilpailutoiminnan tullessa mukaan lapsen urheiluharrastukseen vanhempien tulee varmistaa, että lapsi päättää itse osallistumisestaan kilpailuihin (Wood & Abernethy 1989).

Lasten on todettu olevan erityisen innostuneita kilpailemisesta 6-12 -vuotiaina (Pekkarinen 1989). Kilpaileminen tarjoaa lapsille mahdollisuuden testata ja arvioida omia kykyjään verrattuna toisiin lapsiin (Scanlan 1996). Passer (1996) toteaa kilpailun olevan sosiaalisen vertailun prosessi. Lasten on mahdollista saavuttaa tasapaino koetun kyvykkyyden sekä urheilussa esiintyvien haasteiden välillä, mikäli hänellä on riittävä itsenäisyys, sosiaalinen ympäristö ei painota liikaa suoriutumisosotuksia ja toiminnan psykologinen ilmasto korostaa itsevertailua normatiivisen vertailun sijaan (Liukkonen 1997).

Urheilun suoritusilanteissa vallitsee kaksi tavoiteperspektiiviä: tehtävä- ja minäsuuntautuneisuus, jotka määräävät, miten menestys koetaan ja pätevyys arvioidaan (Liukkonen 1997). Tehtäväsuuntautuminen tarkoittaa koetun kyvykkyyden tunteen syntymistä oman kehittymisen ja yrittämisen seurauksena. Minäsuuntautunut urheilija määrittelee kyvykkyytensä vertailemalla itseään muihin. (Duda 1992.)

Sosiaalisen vertailun näkökulmasta lapsi on motivaationalsisesti valmis kilpailemaan, kun hän itse innostuneesti haluaa vertailla taitojaan toisiin lapsiin ja kokee kilpailemisen viehättäväksi. Kilpaileminen vaatii lapselta kognitiivisia taitoja. Urheilevan lapsen on muistettava valtava määrä asioita: sääntöjä, lajitekniikkaa ja -taktiikkaa, valmentajan ohjeita ja kilpailusuoritukseen liittyviä seikkoja. Lapsen katsotaan olevan kognitiivisesti valmis kilpailemaan, kun hän pystyy järjestelemään ja muistamaan asioita käsitelläkseen niitä myöhemmin. (Passer 1996.)

Objektiivinen kilpailutilanne syntyy aina, kun lapsi kilpailee toista vastaan ja tilanteeseen liittyy sosiaalista vertailua. Käyttämällä sosiaalista vertailua lapsi arvioi omat taitonsa suhteessa muihin sekä lajin yleisiin erinomaisuuden määritelmiin. Subjektivisesti lapsi puntaroi tätä tilannetta mahdollisina hyötyinä ja menetyksinä. (Wood & Abernethy 1989.)

Tutkimusaineistossamme kilpaileminen nousi yhdeksi keskeiseksi teemaksi, sillä kyseessä on kilpaurheilulaji. Auroran vanhempien puhe kuvaa mielestämme lasten taitoluistelukilpailuja ilmiönä varsin hyvin.

*Äiti: ...Päin vastoin se on tosi onnellinen aina sitten, kun ollaan tehty se reissu tehty tota sit aina semmonen hirveen kiva tapahtuma, kun on ne pyyntäykset ja oma ohjelma ja mitalien jaot sun muut ja sitten mennään syömään ja sit taas lähetään kotiin. Yleensä ...
Isä: Semmonen retkipäivä. (Auroran vanhemmat)*

Seuraavaksi käsittelemme lasten kilpailemista ”retkipäivänä” edeten juonellisesti tapahtuma kerrallaan. Pyrkimyksenämme on syventää kuvaa lasten taitoluistelukilpailuista aineistomme kertomusten avulla. Tuomme esille eri näkökulmia jännitteiden avulla, joita on havaittavissa haastateltaviemme puheissa.

6.1 Kotijännitys

Käsitämme kilpailemisen ilmiönä, laajempänä käsitteenä kuin fyysinen kilpailutapahtuma. Kilpailujen lähestyminen aiheuttaa lapsessa psyykkistä reagoitua jo kilpailuja edeltävinä päivinä. Aineistomme perusteella lapsilla ilmenee kilpailua edeltävää jännitystä, mutta sen syytä on vaikea todentaa. Lapset saattavat jännittää esiintymistä, muiden (vanhemmat, valmentajat, tuomarit, kaverit ja yleisö) arviointia ja reagoitua sekä sijoitustuloksia.

Jännitys näyttää ilmenevän lapsilla eri tavoin ja voimakkuuksin. Ennin äiti kuvailee lapsen jännitystä seuraavasti:

Se on yleensä se aamu, et ei se edellisenä päivänä, ei se ajattele oikeestaan ollenkaa, mutta sitte aamulla sillä alkaa vähän semmonen jännitys ja se purkautuu kauheena kiukutteluna, ja mikää ei oo hyvin, kaikki painaa ja hiertää ja on nurinpäin. Siinä kyllä kärsivällisyyttä koetellaan ja sit jos vielä pitkä matka on autossa, pitää istua, niin me ollaan kyllä kaikki suurin piirtein räjähtämispisteessä, kun me päästään aina perille, et ... (Ennin äiti)

Äidin kertomuksessa tulee esille lapsen jännityksen vaikutus koko perheeseen. Lapsen jännittäminen näyttää olevan voimakasta, mutta lyhytkestoista. Mintun äiti kuvailee jännittämistä pitkäaikaisempaa tapahtumasarjana ennen kilpailuja.

Kyllä se puhuu, kyllä sitä niin ku jännittää silloin ennen kisoja ei mun mielestä niinkään enää sit siellä kisoissa, mut ennen kisoja se miettii, että onnistuuiko se ja kuuntelee musiikkia ja harjoittelee, mutta tota ei hirveesti muuten... (Mintun äiti)

Tässä kommentissa heijastuu lapsen jännittäminen kilpailuissa onnistumisesta. Lapselle onnistuminen on tärkeää. Syyt onnistumisen tärkeyteen jäävät avoimiksi, sillä lapset eivät todennäköisesti tarvitse selitystä onnistumishalulleen. Saattaa olla, että jotkut lapset haluavat onnistua esimerkiksi hyvän sijoituksen takia ja joillekin vanhempien miellyttäminen on keskeisin syy. Onnistumisen tärkeys saattaa koostua useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta tai olla lapsen ”luonnollinen” päämäärä.

Lapsi pitää kilpailutilannetta palkitsevana ja nautinnollisena, jos hän uskoo mahdollisuuksiinsa menestyä. Mieltä painava epäonnistumisen mahdollisuus, etenkin tuttujen ollessa katsomossa, tekee kilpailutilanteista stressaavia ja epämiellyttäviä. Kilpailutilanne vaikuttaa lapsen kokemusmaailmaan ja käyttäytymiseen. Näiden kokemusten perusteella lapsi päättää, haluaako hän jatkossa osallistua kilpailutilanteisiin. (Wood & Abernethy 1989.) Kysyttäessä tutkimukseemme osallistuneilta lapsilta, mitä hyvää kilpailemisessa on, saimme seuraavanlaisia vastauksia:

Lilli: "No, mun mielestä on se ku saa niin ku esittää ja luistella sen oman ohjelmansa sillai niinku ihan yksin, ettei kukaan oo siinä jäällä muuten"

Saara: "no, se, että siellä saa käydä ravintolassa"

Enni: "ja siellä saa ostaa kaikkea karkkeja"

Kerttu: "ja siellä voi päästä mitalleille"

Aurora: "saa ihanan kampauksen"

Kilpailut näyttävät olevan lapsille monimerkityksellisiä. Karkkien ostaminen kilpailujen jälkeen puhuttaa lapsia yhtä paljon kuin mitalien ja muiden palkintojen saaminen. Myönteisten kokemusten vastapainoksi lapset pohtivat kilpailemisen huonoja puolia.

Aurora: "Sinne on niin pitkä matka"

Saara: "ehkä se jos häviää. Se ei oo kivaa"

Aurora: "pilkataan"

Saara: "jos syö liikaa ravintolassa ja sitten tulee paha olo"

Kerttu: "poksahtaa"

Tässä aineistossa lapset punnitsevat haluaan osallistua taitoluistelukilpailuihin edellä esitettyjen myönteisten ja kielteisten seikkojen perusteella. Myönteiset kokemukset näyttävät vievän voiton.

6.2 Kilpailupaikalla jännitys kasvaa

Kyllä noista lapsista näkee niinku sen, et kyllä ne panee niinkun ittensä paljon peliin, jo siinä esiluistelussa näkee, et on niinku kilpailujännitys iskee pikkuhiljaa, liikkeit vähenee, luistelu vähenee ja tota hakee tukea valmentajasta ja tuota niini tuota että mutta emmä sitä sano, että se missään tapauksessa lapselle on semmonen liian vaikea paikka. (Reetan isä)

Morra ja Smith (1996) ovat havainnoineet jääkiekkoilevien poikien vanhempien käyttäytymistä lastensa otteluiden aikana. Perheet saapuvat otteluihin joukkueen väreihin pukeutuneina tuntia ennen pelin alkua. He kuljeskelevat hermostuneina ympäriinsä ennen kuin asettuvat poikansa joukkueen vaihtopenkin taakse seuraamaan ottelua. (Morra & Smith 1996.)

Aineistomme perusteella taitoluistelukilpailuihin saavutaan mahdollisuuksien mukaan koko perheen voimalla hyvissä ajoin ennen kilpailua. Lasten äidit ovat useimmiten mukana pukuhuoneessa auttaen kilpailuun valmistautumisessa: pukemisessa, meikkaamisessa ja hiusten laittamisessa. Isät pysyttelevät katsomon puolella. Lapsista vanhempien läsnäolo kilpailuissa näyttää olevan tärkeää niin lapsen kannustajana kuin huoltajana. Muista poiketen Saara ei halua vanhempiaan pukuhuoneeseen, *"koska ne laittaa liikaa vaatteita...ne käskee laittaa liikaa vaatteita veryttelyyn ja sit siellä läkähtyy"*. Ylihuolehtiminen ei aina miellytä lapsia.

Taitoluistelukilpailuissa vanhemmat ohjeistavat lapsiaan ennen suoritusta. Lapset näyttävät muistavan tarkasti, mitä vanhemmat ovat sanoneet ohjeiksi kuluneen kauden kilpailuissa. Esimerkiksi Reetan vanhemmat sanovat: ”*et hymyile kovasti ja tee parhaasi*”, ”*meidän äiti sanoo joskus, että sitte hammashymy*”, toteaa Enni ja Kertun vanhemmat muistuttavat: ”*jatka vaikka kaatuut*” .

6.3 Jännittäjien jännitteitä

Aineistomme perusteella vanhemmat jännittävät katsomossa seuratessaan lastensa kilpailuja. Jännittäminen näyttää olevan yksilöllinen, erilaisten ärsykkeiden aikaansaama reaktio. Saaran äidin puhe kuvailee mielestämme hyvin vanhempien tunnetilaa lastensa kilpailuissa. Ilmeisesti vanhemmat eivät ole katsomossa täysin rauhallisina ja rentoina.

Kyllä mua alussa jännitti, että kun mä näitä kuvasin siellä niin videolle niin tuntu, että video kans täräs ja että kyl sitä aina sillai vähän aina itekin jännittää. (Saaran äiti)

Mielenkiintomme kohdistuu vanhempien jännittämisen taustalla oleviin syihin. Vanhempien jännittäminen osoittaa, että lasten kilpailut eivät ole vähäpätöisiä. Kilpailuilla näyttää olevan merkitystä niin lapsille kuin heidän vanhemmilleen. Vanhempien kertomuksista ilmenee lasten innokkuus kilpailemiseen, sillä vanhemmat uskovat kilpailemisen olevan lapsillensa yksi tärkeimmistä kriteereistä harrastuksen jatkumiseksi.

Aineistosta nousi kaksi erilaista syytä vanhempien jännittämiseen: lapsen reaktio suorituksen jälkeen ja suorituksessa onnistuminen. Lapsen reaktiota jännittävät vanhemmat toivovat lapsensa olevan iloinen esiintymisen jälkeen, koska lapsi on lähtenytkin iloisella mielellä kilpailuun. Lapsen kilpailun jälkeiset reaktiot ovat tunnetiloja, kuten iloisuus, onnellisuus, häpeä, nolous ja pettymys. Onnistumista jännittävät vanhemmat pelkäävät lapsensa epäonnistumista kilpailuohjelmassa, sillä ohjelma koostuu useista vaativista elementeistä.

Niin se on lapselle paikka, et selvisin siitä, et mua jännitti ja olinpa aika paljon harjotellu ja tottakai sen puvun saaminen on hienoa ja se musiikki on hienoa ja kaikkee muuta, mutta mutta ehkä se niinkun sen lapsen epäonnistuminenkin siinä vähän jännittää, et kyllä siinä on semmosia elementtejä paljon, hypyt, jotka voi niinku mennä... (Reetan isä)

Epäonnistuminen kilpailusuorituksessa voi johtaa psyykkiseen tai fyysiseen loukkaantumiseen. Lapsen negatiiviset tunteet suorituksen jälkeen johtuvat todennäköisesti lapsen kokemasta epäonnistumisesta. Lapsen onnistumisen voi määrittää lapsi itse tai muut asianosaiset. Näyttää siltä, että syyt lapsen reaktioiden ja suorituksessa onnistumisen jännittämiseen ovat toisiaan täydentäviä. Petterin äidin puhe selventää onnistumisen ja reaktioiden jännittämisen yhteyttä.

Niin, et jos se joutuu niin ku poistuu sieltä hirveen häpeissään tai kasvonsa menettäneenä taikka pettyneenä ja kyllä sitä tietysti omalle lapselleen toivoo, et se onnistuis aina ihan niin ku sen parhaan taitonsa mukaan siellä, et kyllä niitä hyppyjäkin jännittää ihan hirveesti jo etukäteenkin... (Petterin äiti)

Lapsen onnistuminen kilpailuissa näyttää olevan vanhemmille toivottu elämys. Vanhemmat odottavat jännityksellä, saavatko he kokea hienoa tunnetta lapsen onnistumisesta. Lapsen onnistumisen toivominen kilpailuissa saa Ennin äidin repliikissä myös hyötyajattelun piirteitä:

Ja sitten kun on nää omat kisat niin täytyyhän se myöntää, et hienoltahan se tuntuu silloin ku tekee onnistuneen suorituksen, että ei nyt ihan hukkaa oo kuitenkaan menny nää kaikki kuletukset ja muut sitte, että... (Ennin äiti)

Äiti kokee lapsen onnistuneen suorituksen itselleen palkitsevana, näin lapsen harrastukseen uhrattu aika saa vastinetta. Aineistomme erilaisuutena näemme Reetan isän kertoman yllättävän jännitteen katsomossa. Kertomuksessaan isä nostaa esiin kaksi jännitettä: suhteet muihin vanhempiin ja oman lapsen suoritus.

Musta se helpompi on se oman lapsen suoritus, tavallaan niinkun nää tää, tällä tavalla, et siellä vois olla yhtä rennosti, kun jossakin tuota joukkuelajissa ja se nyt ei oo..et kyllä mä, et en mää niitä oo kovin viihtyisinä kokenu, että vähän niinku iteki aattelen, et jos ei tarviis vaan mennä. (Reetan isä)

Isän suhteet muihin vanhempiin ovat nousseet jännitysasteeltaan suuremmiksi kuin oman lapsen suorituksen seuraaminen. Kertomuksessa erilaisuutena on lapsen kilpailutilanteiden seuraamisen vastustaminen. Herää kysymys, voiko lapsi olla aistimatta isän vastustusta sekä katsomovanhempien välistä jännitettä ja miten tämä vaikuttaa lapseen. Isä kokee olevansa ulkopuolinen vanhempien muodostamassa ryhmässä – hän ei saa sovitettua itseään massaan. Isä jatkaa kertomustaan:

”Nii...onhan se, kyllä ne on vähän eri maailma, en mä o oo, ku en mä o tavannu mitään kasvatuksellisia viestejä vanhemmilta...se perustuu vaan siihen, et miten hyvin se ohjelma menee ja ja miten tuomarit arvioi heidän lapsensa, monesko se on ja pääseekö hän nyt tästä johonkin seuraavaan ryhmään ja tuota se on semmosta aika yksipuolista, en voi muuta sanoa, en voi paljoo...”

Kertomus osoittaa lasten urheilun ympärillä olevan erilaisia vanhempia, joiden ajatukset ja motiivit saattavat poiketa paljon toisistaan. Isän puhe on kerronnaltaan poikkeavaa, sillä hän tuo mielipiteensä esille voimakkaasti painottaen itseään häiritseviä epäkohtia.

6.4 Jännitys laukeaa

Kilpailusuorituksen jälkeen lapsi arvioi itseään vanhemmilta ja valmentajilta saamansa palautteen perusteella. Lapselle pienetkin asiat ovat tärkeitä. Vanhempien ja valmentajien pettymyksen tai tyytyväisyyden tunteet heijastuvat lapseen. (Wood & Abernethy 1989.)

...sen oon nähny, niin se on kuitenkin varmaan tärkeä se joku kommentti, mikä siitä tulee sen jälkeen ja sit taputus olalle niin mä luulen, et tämmöset asiat ennen tai jälkeen niin ne on mun mielestä semmosia ton ikäisille tärkeitä juttuja ...mua niinku itketti tai suoraan sanottuna suututti, kun yks äiti haukku oman tyttärensä esityksen jälkeen. (Reetan äiti)

Psyykinen pääoma -kappaleessa esitimme urheilun positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. Martens (1993) toteaa lasten urheilulla olevan sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen urheilutilanteiden luonteesta riippuen. Reetan äidin kertomus tuo esille tämän seikan aineistostamme ja antaa tilaisuuden peilata aineistoa teoriaan; miten lapsen urheilussa mukana olevien aikuisten käyttäytyminen voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen. Martensin (1993) mukaan lapsen itsetunto voi murentua, jos hän käsittää toistuvasti epäonnistuneensa urheilussa. Urheilulla on lasten ja nuorten elämässä huomattavan suuri merkitys, joten aikaisilla epäonnistumisen kokemuksilla voi olla pitkäaikaisia seurauksia. Tämä saattaa vähentää osallistumisen iloa, jolloin lapsi alkaa kokea tilanteet stressaavina ja pelätä epäonnistumista tulevaisuudessa. Seurauksena voi olla urheilun lopettaminen ja urheilusta saatavat mahdolliset hyödyt kumoutuvat. (Martens 1993.)

Vanhemmilta ja valmentajilta saamansa palautteen lisäksi lapset näyttävät arvioivan itseään ja toisiaan kilpailusijoitusten perusteella. Aiemmin esittämämme Passerin (1996)

teorian mukaan haastattelemamme lapset ovat motivaationalisesti valmiita kilpailemaan, sillä he tuntuvat olevan innokkaita vertailemaan omia taitojaan kavereidensa taitoihin.

Enni: "Ja sitten ne saa itteki tietää, onks ne hyviä kun tulee ne sijoitukset"

Kerttu: "sit ne pystyy vertailemaan, sitä silleen kattomaan onks se hyvä"

Saara: "No, onks kavero parempi."

Lasten puheista ilmenee, että he haluavat tietää tarkan sijoituksensa kilpailuissa. Aikuisten kertomuksissa samankaltaisuuksina korostuvat ihmettely ja epäily tuomariryöskentelyn oikeudenmukaisuudesta sekä pohdiskelu lasten suoritusten sijoittelun järkevyydestä.

Jos olis aina viimisellä sijalla siellä vois olla vähän toisenlainen tilanne, koska nyt kun Aurorankin on kumminkin ikäistään, nuorin siellä joukossa niin siihen nähden pärjää erittäin hyvin. Niin tavallaan ei tarvii ajatella sitä, et minkähän takia se on aina viimesenä tai näin. Sit varmaan kyllä saattas tuntua mäntiltä. (Auroran äiti)

Äidin kommentin perusteella lasten sijoittelusta ei ole haittaa, koska äidillä ei ole kokemuksia lapsen huonoista sijoituksista. Myös muiden vanhempien kertomuksissa esiintyy pohdiskelua erilaisesta suhtautumisesta lasten sijoitteluun, jos oma lapsi olisi usein viimeisimmillä sijoilla tuloluettelossa. Kertun vanhemmat pohtivat muita vaihtoehtoja kaikkien osallistujien sijoittelulle lasten kilpailuissa.

Äiti: "Onhan niinku joskus niinku lasten hamurikilpailuissa, että siellä on vaa kolme parasta ja kaikki on jaetulla neljännellä sijalla. Mutta siinä ei sitte taas ite tiijä, että mihin maastoon sitä ite kuuluu."

Isä: "Et kuinka lähellä on sitä neljättä, että voi olla vaikka viides niin sitte ei tiijä, että vois ollakin noin lähellä, pikkasen harjottelua niin vois olla siellä, että siin on sitte se toinen puoli." (Kertun vanhemmat)

Aineistomme perusteella kilpailusijoittelulla on merkitystä niin lapsille kuin vanhemmille. Kertun isän puheessa harjoittelu määrityksi sijoituksen parantamiseen. Karvinen ym. (1991, 32) painottavat kilpailujärjestelmien suurta merkitystä lasten harjoitustilanteiden luonteen säätelijöinä. Lasten urheilussa tulisi huomioida enemmän suoritusten paranemista ja lasten edistymistä yksilöinä kuin heidän paremmuutensa vertailua (Karvinen ym. 1991, 32).

7 URHEILUUN KOHDISTETTUA ODOTUKSIA

7.1 Lasten odotuksia

Coakleyn (1987) mukaan lapset odottavat urheilulta paljon aktiivista toimintaa. He haluavat mahdollisuuksia osoittaa taitojaan ja kokea onnistumisia sekä vahvistaa ystävyys-suhteitaan urheilun parissa (Coakley 1987, 54). Karvinen ym. (1991, 36) uskovat, että lapsille riittää viihtyminen ja pärjääminen nykyhetkessä. Lapset eivät tavoittele olympiakultaa tai mitään muitakaan pitkän tähtäimen saavutuksia (Karvinen ym. 1991, 36). Tutkimuksessamme lasten puhe odotuksista keskittyi taitojen oppimiseen ja sitä kautta menestymiseen. Lapsilla näyttää olevan pitkän tähtäimen saavutusodotuksia – pelkkä viihtyminen urheilussa ei ehkä riitä.

Enni: "No maailmanmestariks! Päästä olympialaisiin. Mä aion yrittää aikuiseks asti luistella."

Kerttu: "En mä tiä jaksanks mä sinne asti..."

Lilli: "Nii semmosia hyviä kuuluisia tai semmosia, jotka niinku pääsee moniin kisoihin ja pääsee niinku eri maihin kisaillemaan."

Saavutusodotusten lisäksi voittamisella näyttää olevan merkitystä tämän päivän urheilevalle lapselle. DeFrancesco ja Johnson (1997) ovat tutkineet Yhdysvalloissa junioritenniksessä mukana olevien lasten ja heidän vanhempiensa käsityksiä voittamisen tärkeydestä. Tennisjunioreista 64,7 % kokee voittamisen erittäin tärkeäksi. Voitettuaan tasaväkisen ottelun lapset ovat merkittävästi onnellisempia kuin vanhemmat olettavat heidän olevan. Tulokset osoittavat, että vanhemmat eivät huomaa kuinka suuri merkitys voittamisella on nuoren urheilijan tunnemaailmassa. (DeFrancesco & Johnson 1997.)

Lapsiurheilututkimuksen (1984) mukaan tytöt eivät ole niin kiinnostuneita palkinnoista, matkustelusta ja maineesta kuin pojat. Kuitenkin tytöt ja pojat arvostavat ammattilaisuutta enemmän kuin esimerkiksi joukkueen tai ryhmän parhaana olemista. (Silvennoinen ym. 1984.) Tutkimuksessamme tytöt näyttävät olevan erittäin kiinnostuneita urheilun aineellisesta puolesta. Menestyksen saavuttamiseksi lapset tiedostavat tarvitsevänsä kovaa harjoittelua.

Enni: "Meidän äiti sano, et jos sää haluat maailmanmestariks niin sitte sun pitää harjotella kovasti sitte. Meidän äiti sano, et et sää ilmasiks voi tulla maailmanmestariks."

Kerttu: ” No kyllä ne joskus sanoo, et yritä nyt vaa luistella et itehän sää haluat vielä joskus olla hyvä.”

Lapsen saavutusodotukset voivat olla vanhemmille keino motivoida lasta harjoittelemaan. Vanhempien vahvistaessa lapsen odotuksia halu menestymiseen saattaa kasvaa, sillä lapsi haluaa miellyttää vanhempiaan. Silvennoinen ym. (1984) toteavat kymmenvuotiailla lapsilla olevan luontainen ja korostunut halu miellyttää vanhempiaan. Tämän ikäisille lapsille kelpaaminen vanhemmille, heidän toiveidensa täyttäminen ja osaaminen heidän silmissään on koettu selvästi tärkeämmäksi kuin vastaavat pyrkimykset kavereiden keskuudessa (Silvennoinen ym. 1984).

7.2 Vanhempien odotuksia

Vanhempien lapsen urheiluun kohdistamia odotuksia ovat tutkineet Suomessa esimerkiksi Silvennoinen ym. (1984) ja Väänänen (1992) saaden osittain samankaltaisia tuloksia. Vanhemmat odottavat eniten terveyttä, kuntoa, raittiita elämän tapoja, vaihtelua koulutyölle sekä lapsen nauttimista urheilusta yhdessä kavereidensa kanssa. Silvennoisen ym. (1984) tutkimuksessa isät korostivat äitejä enemmän kilpailuissa menestymistä. Äidit korostivat kurinalaisuutta, toisten huomioimista ja täsmällisyyttä. Väänänen (1992) tutkimuksessa juniorijääkiekkoilijoiden vanhemmilla ei ollut menestymiseen tähtääviä odotuksia.

Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa vanhemmilla on todettu olevan lapsen kohdistuvia menestymisodotuksia. DeFrancescon ja Johnsonin (1997) tutkimustulosten mukaan tennisiunioreiden vanhemmista 33,4 % ilmoittaa lapsen voittamisen olevan erittäin tärkeää. Muut vanhemmat arvioivat voittamisen kohtalaisen tärkeäksi. Vanhemmista 67 % käsittää voittamisen olevan erittäin tärkeää lapselleen. Hävityn ottelun jälkeen lapset ovat selvästi masentuneempia kuin vanhemmat luulevat heidän olevan. Lapset puolestaan olettavat vanhempiensa olevan alakuloisempia kuin vanhemmat kertomansa mukaan ovat olleet tappioiden jälkeen. (DeFrancesco & Johnson 1997.)

Aineistomme samankaltaisuutena on vanhempien odotusten keskittyminen urheilusta nauttimiseen: *”Sillä on väliä, että se tulis hymyssä suin pois sieltä, että ei siinä muuta*

väliä”. Muita tyypillisiä odotuksia ovat taitojen oppiminen, parhaansa yrittäminen ja ryhmässä toimiminen. Odotukset nivoutuvat pitkälti aiemmin käsittelemiimme urheilun hyötyihin. Äitien ja isien puheen välillä ei ole havaittavissa eroja, sillä vanhemmat myötäilevät haastattelussa toistensa puheita. Poikkeavia mainintoja odotuksista on esimerkiksi Kertun vanhempien toiveet ammatin löytymisestä urheilun parista sekä Auroran äidin odotus esteettisten elämysten kokemisesta.

Vanhemmilla ei esiintynyt varsinaisesti menestymiseen tähtäviä odotuksia. *”Ei mejän äiti periaatteessa odota yhtään, mutta silleen sanoo, että onhan, oishan se hienoo, jos ois maailmanmestar!”*, kommentoi Kerttu äitinsä odotuksista. Mintun isän odotukset ovat yhtenevät aineiston edellä esitettyihin samankaltaisuuksiin, mutta puheesta on aistittavissa pieni toive menestymisen mahdollisuudesta tulevaisuudessa.

Niin kun mä sanoin aikasemmin niin tota niin mun niin kun odotukset on sen tyyppiset, että tota niin kauan kun jaksaa, niin kauan kun nauttii, niin kauan kun kehittyy on tosi hienoo, ... ainakaan vielä vois kuvitella tota tätä niin ku Mintun osalta aikuisiän huippu-urheiluksi, mutta se nyt jää nähtäväksi. (Mintun isä)

Isän puheessa menestymistä ei odoteta *”ainakaan vielä”*. Epäselväksi jää, riittäkö taitoluisteluharrastuksen jatkumiseksi pelkkä urheilusta nauttiminen vai jatketaanko harrastusta vain *”niin kauan kun kehittyy”*. Reetan isän kertomus poikkeaa muista aineistomme kertomuksista, sillä hän näkee lapsiurheilun saaneen epäterveitä piirteitä.

Mun mielestä yheksäkytprosenttisesti on menestymiseen tähtäävää ja omaan lapseen tietenkin sitten kohdistuu se menestyminen. (Reetan isä)

8 VANHEMPIEN ROOLI LASTEN URHEILUSSA

Vanhemmat ovat avainasemassa päätettäessä lasten harrastuksista ja siitä, millaisia vaatimuksia he toiminnalle asettavat (Karvinen 1991, 37). Vähäsöyrinki (1992) toteaa artikkelissaan vanhempien olevan urheilun unohdettu voimavara. Äidin ja isän viihtyminen urheilun parissa takaa lapsenkin viihtymisen yhdessä vanhempiensa kanssa (Vähäsöyrinki 1992).

Seppäsen (1982) tutkimustulokset tukevat edellistä, sillä vanhempien sitoutuminen ja osallistuminen urheiluseuratoimintaan vahvistavat lapsen urheiluosallistumista. Vanhempien rooli korostuu heidän suhtautumisessaan lapsensa urheiluharrastukseen. Lapsi saattaa tuntea itsensä hyljättyksi vanhempiensa välinpitämättömyyden seurauksena. (Silvennoinen 1984.) Toisaalta on puhuttu vanhemmista, jotka asettavat lapsilleen liian kovia tavoitteita ja kasaavat paineita suoriutumiselle (Laakso 1994).

Aineistossamme vanhemman rooli korostuu runsaina kommentteina sisältäen ristiriitaisuuksia. Tämä ilmenee vanhempien kahdenlaisena puheena: myönteisesti puhuvat vanhemmat näkevät roolinsa tärkeänä kaikilta osin ja kriittiset vanhemmat kyseenalaistavat roolinsa pohtien toimintansa hyviä sekä huonoja puolia.

...Must toi on hyvin tyypillinen juttu, jota mä nään urheilussa paljon. Tää ei oo taitoluistelun ongelma vaan tää on noissa kaikissa lajeissa, näitä on näitä ristiriitoja, ristiriitoja. Vanhemman rooli suhteessa lapsen urheiluun niin ei kestä päivän valoa kaikissa lajeissa. Nyt se tuli vaan taitoluistelussa esiin. (Reetan isä)

Vanhempien tulee olla tietoisia, kuinka heidän toimintansa vaikuttaa lapsen urheilukokemukseen, jos he haluavat tarjota lapselle parhaan mahdollisen oppimisympäristön. Usein vanhemmat tarkoittavat hyvää puuttumisellaan lasten urheiluharrastukseen, mutta tällainen sekaantuminen ei aina edistä lasten urheilua. (Wood & Abernethy 1989.)

Babkesin ja Weussin (1999) tutkimustulosten mukaan lasten viihtyminen urheiluharrastuksessa ja siitä nauttiminen ovat riippuvaisia vanhempien roolin luonteesta. Lapset nauttivat urheilusta enemmän, tuntevat itsensä kyvykkäämmiksi ja heillä on

suurempi sisäinen motivaatio urheiluun, jos he kokevat vanhempiensa asenteet ja käyttäytymisen heidän urheiluaan tukeviksi. (Babkes & Weiss 1999.)

Scanlan & Lewthwaite (1986) ovat todenneet tutkiessaan painijapoikia, että vanhempien reagoimisella suorituksen jälkeen on merkitystä lapselle. Lapsen urheilusta nauttiminen vähenee, jos vanhemmat ovat häpeissään, alakuloisia tai tyytymättömiä lapsen urheilusuoritukseen. Vanhempien tyytyväisyys lapsen suoritukseen vahvistaa lapsen urheilusta nauttimista. (Scanlan & Lewthwaite 1986.)

Kirjallisuuden, joka käsittelee vanhempien vaikutusta lasten urheiluun, perusteella Woolger ja Power (1993) ovat tunnustaneet viisi ulottuvuutta vanhempien käyttäytymisestä lasten urheilussa. Vanhempien käyttäytymisen ulottuvuuksia ovat hyväksyntä, roolimallina oleminen, odotuksellisuus, palkinto-rangaistus –käyttäytyminen ja ohjailevuus. Näillä on vaikutusta lasten motivaatioon ja saavuttamiseen urheilussa.

8.1 Vanhemmat tukijoina

Tarkastelemme vanhempien roolia lapsen urheilussa aineistosta ilmenneiden toimintatapojen avulla. Olemme koonneet lasten ja vanhempien puheista mahdollisia roolityyppejä, jotka kuvailevat vanhempien roolin monisäikeisyyttä.

8.1.1 Ohjaileva huoltaja

...jotenkin mä aattelen sitä, että kyllä siinä vähän tarvitaan sellasta vanhempien ohjausta, että ei lapset välttämättä osaa lähteä etsimään harrastuksia, että täytyy tarjota vähän vaihtoehtoja ja kokeilla. (Petterin äiti)

Vanhemmat yleensä tuovat lapsen urheilun pariin ja vanhempien merkitys urheilevalle lapselle on lähinnä tukijan ja kannustajan rooli (Telama 1989). Kilpaurheilua harrastavan lapsen perheessä vanhempien rooli edellyttää melkoisia tukitoimia; velvollisuuksia seuratoiminnassa, rahallista tukea, vaatteiden ja varusteiden huoltoa, lapsen kuljetusta sekä erityisten ruoka-aikojen järjestelyä (Telama, Laakso, Silvennoinen & Kannas 1989; Laakso ym. 1996). Aineistossamme vanhempien kertomukset yhtenevät tukitoimien osalta edellä

esitettyyn teoriaan. Reetan isä kiteyttää vanhemman rooliin kuuluvan ”*Kuljettamista, tukemista ja osallistumista kaikkiin tapahtumiin ja vanhempain iltoihin*”. Iina kertoo vanhemman roolista lapsen näkökulmasta:

Joskus ku on oikein väsyny, ku tulee harkoista ni sillen tota niinni jos on väsyny niin jos on, vaikka tota ni illalla harkat alkaa seittemältä niin ja loppuu kaheksalta niin sitte ei millään jaksais huoltaa luistimia niin sitten menee suoraan sinne syömään niin äiti aina hoitaa ne luistimet sillen joskus.

8.1.2 Henkinen tukija

Urheilevan lapsen vanhempien tärkeimpänä tehtävänä on näyttää lapselle, että he arvostavat lapsen jokaista yritystä ja esiintymistä (Hellstedt 1988). Ennin vanhemmat kertovat lapsensa tukemisen vaatimuksista.

Isä: Kannustusta ja sitte kärsivällisyyttä kun tota niin kotona esimerkiks joka iltä näytetään kaikennäkösiä hyppyjä ja

Äiti: Nii, iltauutisten aikaa ku me ollaa uutisia kattomassa niin sitte raivataan television eteen tyhjä tila ja ruvetaan näyttämään siinä, et montako kierrosta pääsee niin sillen se vaatii joskus kyllä vähän kärsivällisyyttä.

Lapsen urheilusta nauttiminen vahvistuu, jos lapsi kokee vanhempiensa auttavan häntä harrastuksessaan ja heillä on yhdessä hauskaa urheilukilpailuissa. (Scanlan & Lewthwaite 1986.) Aineistossamme vanhemman rooli ilmenee lapsen henkisen tilan tulkitusajana.

... Vanhempi vähän aistii sen, että onks liian vaikea, et pannaanko rima liian korkealle, et henkinen puoli ja toi ei nyt ihan tonne saakka yltä. (Reetan isä)

Lapselle henkisesti vaativia tilanteita voi tulla harjoitusten, kilpailujen ja esiintymisten yhteydessä. Vanhempien mukaan lapsi tarvitsee heiltä jatkuvaa henkistä tukea. Mielestämme lapsen henkistä tukemista kuvailee hyvin Reetan isän käyttämä termi ”*suojelufiilis*”, koska vanhemmat pyrkivät estämään lapsen henkistä loukkaantumista.

8.1.3 Tarkkaileva kasvattaja

Lapsen urheilua tukevan vanhemman on tarkkailtava lapsen terveyttä ja tunteuksia urheilusta. Parhaimmillaan vanhemmat ovat lapselleen positiivisia roolimalleja, kun he nauttivat itse urheilusta suosien terveellisiä elämäntapoja. Vanhempien tulee opettaa lapsiaan työskentelemään ahkerasti, asettamaan realistisia tavoitteita sekä nauttimaan urheilusta. Kasvattajina vanhempien kannattaa antaa lapsilleen menestymisen kokemuksia jokapäiväisessä elämässä niin paljon kuin mahdollista. On tärkeää, että vanhemmat ovat vapaa-aikana paljon lastensa kanssa ja heillä on hauskaa yhdessä. (Hellstedt 1988.)

Kasvatuksen kannalta on oleellista, että myönteinen ja kannustava ilmapiiri vallitsee myös kotona. Joskus vanhemmista saattaa olla vaikea huomata lapsen ahdistusta, sillä lapsella on usein taipumus miellyttää vanhempiaan toimimalla odotusten mukaisesti. (Telama 1989.) Aineistostamme päällimmäisenä nousee lapsen väsymyksen tarkkailu. Vanhemmat tarkkailevat lapsensa jaksamista itse sekä toivovat opettajilta ja valmentajilta tietoa lapsensa voinnista.

... jos on koulussa ollu pitkä päivä tai sillee niin tai jos on ollu rankkaa nii sit jos on tultu vielä harkkoihin niin sitte on sanottu, että nyt ei enää kyllä memmä että .. Ne on kai itte sen jaksamisensa kaa, että ne ei osaa sitä ite tai ei kai myönnä, että on väsyny... ja sitte pitää sanoo, että nyt ei memmä. (Kertun äiti)

8.1.4 Valmentajan tukija

Yhteistyö vanhempien ja valmentajan välillä on lasten urheilun onnistumisen avainsana. Perheellä on keskeinen merkitys lapsen urheilussa. (Niemi-Nikkola 1995, 10; Parkatti 1990.) Valmentajaa ja lapsen kehitystä tukeakseen vanhempien on hyvä kertoa omista kasvatusperiaatteistaan, lapsen luonteesta ja kehityksestä valmentajalle (Niemi-Nikkola 1995, 10).

Vanhempien ja valmentajan tulisi ymmärtää toisiaan. Valmentaja saattaa joutua hankalaan tilanteeseen, jos vanhemmat odottavat kilpailumenestystä keinolla millä hyvänsä ja kuitenkin valmentajan olisi otettava huomioon kasvatukselliset seikat. (Telama 1989.)

Valmentajaa tukevat vanhemmat luottavat lastensa valmentajiin ja pystyvät keskustelemaan avoimesti lastaan koskevista asioista (Hellstedt 1988).

Mää en oo niin ku harrastanu sitä kantaa niin kun mää oon sanonu aikasemminkin, että tota valmentajille pitäis antaa kuitenkin tuolla jäällä työrauha, että mää en aioi, en oo ees käyny kattomassa harjoituksia, joskus on tietysti kiva käydä kattomassa sit sitä kehittymistä, että jos Minttu oppii niitä uusia hyppyjä niin silloin on kiva tulla mut, että en mää osa nyt noista äideistä istuu siellä jatkuvasti. (Mintun isä)

Isän puheesta ilmenee aineiston samankaltaisuus, että isät korostavat äitejä painokkaammin valmentajan työrauhaa. Katsomossa harjoituksia seuraavien äitien motiivina saattaa olla halu auttaa valmentajaa tarvittaessa tai tukea läsnäolollaan lastaan.

8.2 Vanhemmat ”tuhoajina”

Vanhempien rooli voi olla luonteeltaan lasten urheilua häiritsevää. Joissakin tapauksissa vanhempien käyttäytyminen voi johtaa urheiluharrastuksen lopettamiseen. Seuraavaksi kuvaamme vanhempien negatiivisävytteisiä käyttäytymistapoja.

8.2.1 Katsomovalmentaja

Kidman, McKenzie & McKenzie (1999) ovat saaneet Yhdysvalloissa huolestuttavia tutkimustuloksia vanhempien kommentoinnista lastensa urheilukilpailujen aikana. Vanhempien kommentaateista noin puolet on positiivisia, mutta reilu kolmannes koostuu negatiivisista kommentaateista. Tämä antaa aihetta pohtia vanhempien käyttäytymistä lasten urheilutapahtumissa ja etenkin sitä, millaisia vaikutuksia sillä on lapseen. (Kidman ym. 1999.) Ruotsissa Augustsson (1997) on tutkinut 8-12 -vuotiaiden lapsiurheilijoiden kokemuksia vanhempiensa osallistumisesta harjoituksiin ja kilpailuihin. Tutkimustulosten mukaan 15-18 % lapsista kokee vanhempiensa osallistumisen urheilutilanteisiin painostavana ja häiritsevänä (Augustsson 1997).

Hellstedtin (1988) mukaan vanhemmat saattavat käyttäytymisellään edesauttaa huonon itsetunnon rakentumista lapselle, jos he antavat usein negatiivista palautetta lapselle joko

sanoin tai ilmein. Erittäin haitallista lapselle on, jos vanhemmat haukkuvat epäonnistuneen suorituksen. Epäjohdonmukaisella käyttäytymisellään vanhemmat saattavat synnyttää lapselle ristiriitaisia tuntemuksia ja pelkoja, mikäli he suuttuvat lapsen epäonnistuessa ja kuitenkin korostavat ettei voittaminen ole tärkeintä. (Hellstedt 1988.)

Vanhempien kommentit ja huudot kesken harjoitusten tai kilpailun aiheuttavat lapselle stressiä ja huonontavat keskittymistä (Gould, Wilson, Tuffey & Lochbaum 1993). Onneksi vain pienen osan urheiluvista lapsista on todettu kärsivän liiallisesta stressistä (Gould 1993). Lapsen levottomuus lisääntyy, jos vanhemmat keskeyttävät kommentteillaan lapsen keskustelun valmentajansa kanssa. Vanhempien viestiminen kilpailun tai harjoituksen aikana huonontaa tutkimustulosten mukaan lapsen suoritusta. (Gould ym. 1993.) Tutkimuksessamme katsomovalmentaminen muodostuu ongelmaksi, vaikka vanhemmat ovat valmiita tukemaan valmentajaa korostaen työrauhaa. Reetan isä kommentoi voimakkaasti asiaa:

"Mä oon vähän niinku ollu karvat pystyssä siitä, että sitten vanhemmat sitten muiden lastenkin kuin omien suorituksia siellä, mul ei oo niinku luottamusta siihen, että se vaivaa mua se tilanne ja se kilpailullisuus, mä en pidä sitä oikeen fair playna, silloin mä haluaisin, että valmentajat ohjaa ryhmää ja silloin mä en niinku sallis sinne katsomoon, katsomosta toisen vanhemman roolia. Mä pidän haittaavana sitäkin että oma äiti tai isä on siellä ohjaamassa omaa lasta tapahtumassa, mä oon nähny niin monta lajia, jossa se ei toimi, ja se ristiriita lapselle, että hänellä on kaks ohjaajaa, hän suorittaa vanhemmille katsomossa ja sitten valmentaja korjaa jotakin...mun mielestä vanhempien kypsyys ylipäättäänkin olla tässä liikunnassa mukana niin oon huomannu, että ei oo kovi hyvä. Mun mielestä se vaan sekottaa sitä lasta, lasta, ohjaustapahtumaa, muiden keskittymistä haittaava tekijä, mä vähän viestinkin tästä et mä sanoin sitä katsomovalmentamiseksi, että mun mielestä ne kommentit pois ja vanhempien.. Jos vanhemmat osaa olla fiksusti ja hiljaa niin ovat siellä, mut jos ne alkaa kommentoimaan niin sen vois kieltää se seura."

Babkes ja Weiss (1999) ovat tutkineet jalkapalloa harrastavia lapsia ja heidän vanhempiaan. Lasten käsitykset vanhempiensa käyttäytymisestä ja asenteista ovat enemmän yhteydessä lasten viihtymiseen urheilussa kuin vanhempien omat käsitykset käyttäytymisestään. Tulokset osoittavat, että vanhempien on tiedostettava mahdollinen ero omien ja lastensa käsitysten välillä. Joissakin tapauksissa vanhempien käyttäytyminen saattaa olla heidän omasta mielestään kannustavaa, mutta lapsi kokee sen painostavana. (Babkes ja Weiss 1999.)

Tulkitsemme aineiston perusteella katsomossa kommentoivien vanhempien pyrkivän kannustamaan lapsia harjoitusten aikana. Katsomovalmentajat eivät näe toiminnassaan haitallisia piirteitä, sillä he uskovat huutamiansa kommenttien auttavan lasten harjoittelua. Kuten Babkes ja Weiss (1999) osoittavat lasten käsitysten vanhempiensa käyttäytymisestä olevan merkityksellisiä, valotamme lasten mielipiteitä katsomovalmentamisesta.

Saara: "No sitte ku tulee vanhemmat nii ei pysty keskittymään"

Minttu: "No, ne häiritsee"

Kerttu: "Ei mua haittaa, ku mejän iskä on siellä, mut äiti on siellä... Iskä ei huua. Meijän iskä ei tiä mitään luistelusta, niin ei se voi sanoo."

Ermi: "Ei muakaa haittaa, kun mejän iskä on siellä"

Reetta: "Yks huus mulle sieltä katsomosta, niin mulle tulee lisää paineita. Ei pysty keskittymään ja se häiritsee ainakin mua, kun sieltä katsomosta huuellaan."

Lasten kommenttien perusteella vanhempien huutelu katsomosta häiritsee keskittymistä harjoituksissa aiheuttaen joillekin lapsille ylimääräisiä paineita. Vaikuttaa siltä, että lapset eivät uskalla sanoa katsomovalmentamisen häiritsevyydestä tai eivät halua arvostella omien vanhempiensa käyttäytymistä harjoitusten aikana. Tämä saattaa liittyä teoriassa mainittuun lapsen haluun miellyttää vanhempiaan omalla toiminnallaan.

8.2.2 Menestyksen janoaja

Vanhempien täytyy varoa asettamasta epärealistisia tavoitteita lapselleen ja muistaa, että vain harvoista lapsista kehkeytyy olympiavoittajia. Epärealistiset tavoitteet juontavat juurensa mahdollisesti vanhempien omista toteutumattomista tai toteutuneista urheiluhaaveista. (Hellstedt 1988; Silvennoinen 1984; Telama 1993; Gould ym. 1993.) Aineistomme erilaisuutena on Reetan isän pohtiva puhe vanhemman vallan merkityksestä. Isän puheen erilaisuus liittyy aiheen kriittiseen tarkasteluun. Isä pohtii omaa toimintaansa ja sen oikeellisuutta.

Kyllä ne on vanhemmille elämyksiä nää lasten hyvät saavutukset ja kyllä siinä on kuitenkin vaara, että vanhempi vahvempänä kääntää sit niinku omista tarpeistaa lähteväks...kyllä sitä tuolla urheilussa näkee. Tietenkin on hyvä et sen muistaa, ku omalle kohalle sattuu joskus, et mist täs on kysymys. (Reetan isä)

Liiallisen voittamisen korostaminen ja painostaminen voivat tuhota lapsen urheiluharrastuksen. Lapsi saattaa stressaantua tai ahdistua, jos hän ei mielestään kykene täyttämään aikuisten toiveita. (Hellstedt 1988; Silvennoinen 1984; Telama 1993; Gould ym. 1993.) Kysymyksillään menestymisestä vanhemmat saavat lapsensa tuntemaan, että vain voittamisella on urheilussa merkitystä (Telama 1993).

9 KERTOMUSTEN VANHEMPITYYPIT

Idean vanhempien tyypittelyyn saimme Jon C. Hellstedtin (1987) artikkelista, jossa vanhempien osallistumisastetta lapsen urheiluharrastukseen kuvataan tyypeinä: aliosallistuvat, sopivasti mukana olevat ja yliosallistuvat vanhemmat.

Aliosallistuvat vanhemmat eivät panosta rahallisesti lapsen harrastukseen eivätkä halua osallistua urheilutoimintaan missään muodossa. He eivät tue lasta edes henkisesti. Yhteistyö valmentajan kanssa ei kiinnosta heitä. Sopivasti osallistuvat vanhemmat tukevat ja kannustavat urheilijaa, mutta antavat urheilijan tehdä itse urheiluaan koskevat päätökset. He ovat kiinnostuneita valmentajan palautteesta ja osaavat asettaa realistisia tavoitteita. Vanhemmat tukevat taloudellisesti urheilijaa, mutta eivät mene liiallisuuksiin. Yliosallistuvat vanhemmat saavat tyydytystä lapsen osallistumisesta ja he eivät osaa erottaa omia toiveitaan lapsen toiveista. He osallistuvat liiallisessa määrin kaikkeen mahdolliseen toimintaan. (Hellstedt 1987.)

Hellstedtin (1987) tapaan olemme jaotelleet vanhempityypit kolmeen luokkaan. Vanhempien osallistumisaktiivisuuden sijaan painotamme vanhempien suhtautumista lapsensa urheiluun sekä heidän käyttäytymistään ja toimintaansa urheiluympäristössä. Muistutamme vielä näiden tyyppien olevan mahdollisia, fiktiivisiä kertomuksia, jotka olemme koonneet useiden eri henkilöiden vastauksista. Anonymiteetin turvaamiseksi olemme poistaneet tyyppikertomuksien välissä esiintyvistä lainauksista kertojien nimet.

9.1 Yli-innostuneet vanhemmat

Yli-innostuneille vanhemmille lapsen harrastus on kaikki kaikessa. Lapsen urheiluharrastuksessa vanhemmat ovat jopa aktiivisempia ja innokkaampia osallistujia kuin lapsi itse. Vanhemmat ohjelmoivat lapsen viikkojärjestyksen täyteen erilaisia harrastuksia, sillä lapsi on vanhempien mielestä erityislahjakkuus.

Niin, musta tuntuu ja esimerkiksi eilenkin, kun ajattelin sitten, kun tyttö oli kaks hiihtokilpailua käynyt ja sit siinä välissä käynyt harjoituksissa täällä ja orkesterissa niin, onko se ihme, että jos on ihan kuitti sitten tänään.

Lapsi ohjelmoidaan myös loma-aikoina useille leireille harrastusten puitteissa. Vanhemmat haluaisivat säilyttää kaikki lapsen harrastukset, jotta lapsella olisi mahdollisuus kehittyä kokonaisvaltaisesti. He elävät lapsensa kautta omaa menetettyä urheilu-uraansa. Koska vanhemmat pelkäävät lahjakkaan lapsensa lopettavan, he kannustavat lastaan jatkamaan kaikkia harrastuksiaan. Vanhemmat tiedostavat lapsen harjoittelun rankkuuden, joten *”se mist me on kevennetty aika paljon on toi koulunkäynti”*.

Urheiluharrastuksessa opitut taidot ja niissä kehittyminen ovat vanhemmille tärkeitä. Vanhempien mielestä taitoluistelussa mukana olevat lapset *”on hirveen tavoitteellisia, et mielummin niin ku menee kohti sitä tavoitetta kuin leikkii”*. Vanhemmat seuraavat innolla lapsensa kilpailuja ja keskustelevat kilpailusuorituksesta hänen kanssaan *”tai sit siitakin, et miten se esitti ja koska sit meillähän on se videonauha jokaisesta kisasta ja se katotaan sit vähän myöhemmin sopivassa ajankohdassa, kun jaksetaan”*. Videonauha auttaa sekä lasta että vanhempia analysoimaan lapsen kilpailusuoritusta. Vanhemmat asettavat yhdessä lapsensa kanssa sijoitustavoitteita kilpailuihin. Kilpailuissa vanhemmat käyttäytyvät innokkaasti. *”Mää oon muuten kerran radioimu suorassa lähetyksessä semmosen ohjelman, että mä soitin vaimolle kännykkään ja leikin radioselostajaa ja selostin suorana lähetyksenä sen tyttäremme esiintymisen jäällä”*.

Vanhemmat haluavat tietää lapsensa mahdollisuuksista menestyä. *”Niin taikka sitten tosiaan selkeesti rupeaa tuntumaan siltä, että tää ei oo sun lajis, et jos ei mitään kehitystä tapahdu eikä edistystä niin mun mielestä se ois ainakin hirveen tärkeä, et sais niin ku ihan reilusti sitten tietää vai voiko sen sanoo, näkeekö sen, tietääkö sen”*. Valmennukseen osallistuminen kiinnostaa vanhempia ja vanhemmat haluavat auttaa valmentajaa kaikin keinoin. Vanhemmat osallistuvat todella aktiivisesti seuratoimintaan ja harmittelevat sitä, etteivät kaikki osallistu yhtä paljon kuin he itse.

Vanhemmat toivovat harrastuksen näkyvän myöhemmin lapsensa olemuksessa ja elämässä. He ovat valmiita uhraamaan taloudellisesti paljon lapsensa harrastukseen odottaen vastinetta rahoilleen. Vanhemmilla on valtaa määrätä lapsensa harrastuksen jatkumisesta tai loppumisesta. Vanhemmat kokevat roolinsa tärkeäksi lapsensa ohjaamisessa harrastukseen, sillä *”eihän nyt niin neljä ja puolivuotias tai viis-kuus -vuotias osaa tietää, että haluuk se ikuisesti taitoluistelua elämäkseen vai ei”*.

Vanhemmat seuraavat harjoituksia katsomossa ja kommentoivat sekä oman että toisten lasten suorituksia kannustavilla ja ohjaavilla huudoilla. Yli-innokkaiden vanhempien käyttäytyminen ihmetyttää joitakin vanhempia.

”Että kyllä mun luottamus niihin vanhempiin meni, kun mä kuulin, että siellä oli joku sekuntaattorilla ottanu aikaa, että siis se kilpailullisuus siellä, että ohjaako valmentaja minun lastani yhtä paljon kun jonkun toisen. Tämmösestä asiasta kirjelmöidään johtokunnalle”.

Yli-innokkaat vanhemmat toisinaan moittivat lapsensa harjoittelutehokkuutta, mikä aiheuttaa lapselle paineita. Vanhempia kiinnostaa tietää, missä hypyissä lapsi onnistui harjoituksissa. Lapsi kertoo vanhemmistaan:

”No, kun ne korottaa ääntään sullein ja julma ilme, vaikka siellä kuitenkin tekis hyvin ja yrittää parhaansa. No joo, mut sit ne vaan, että kai sää yrität, mutta pitää yrittää vielä enemmän ja enemmän ja enemmän. Aina silloin,, kun ne ei oo kattomassa ja sanon, et meni hyvin, niin ne sanoo, et aina sulla menee hyvin, ku me ei olla kattomassa, siitä ne joskus huutaa.”

9.2 Keskitien kulkijat

Keskitietä kulkevat vanhemmat ovat uhrautuvia. He toimivat harrastuksessa lapsen ehdoilla kuunnellen lapsen tunteuksia, *”et sen oman tunteuksen mukaan on sinne harjoituksiinkin menty, et jos on ollu rankkaa niin, sitte on levätty ja sit taas menty”*. Harrastushalukkuuden on lähdettävä lapsesta itsestään – vanhemmat eivät voi käskää lasta harrastamaan. Lapsen harrastus ei ole vanhemmille lajikeskeistä, mutta he toivovat lapsensa valitsevan jonkun urheiluharrastuksen.

Vanhemmilla ei ole omia harrastuksia, joten lapsen harrastuksen tukeminen ei aiheuta omasta ajasta luopumisen tunnetta. Vanhemmat osallistuvat seuratoimintaan pyydettyä, mutta he eivät ole kovin innostuneita siitä. Koulunkäynnin vanhemmat arvostavat lapsen harrastusta tärkeämmäksi. Opettajan luvalla lapsi voi olla joskus koulusta pois harrastuksen vuoksi. Vanhemmat seuraavat lapsen harrastusta mielenkiinnolla.

”Musta on upeeta, että jaksaa käydä harkoissa ja kehittyä ja itse iloitsee niistä uusista asioista, mitä oppii ja uusista hypyistä, mutta tota niin ku kilpailuissakin niin en oo niin ku

itse asettanu mitään tavoitteita, että miten siellä pitäis menestyä, et kiva on ollu kun katsoo sitä luistelmista, mutta tota ei mua nyt oo harmittanu vaikka siellä on muutama muksahduskin tullu ja tota se sijotus on ollu sitten siellä enempi loppupäässä niin semmoset asiat mua ei ainakaan oo harmittanu yhtään.”

Kilpailuihin vanhemmat eivät aseta lapselleen sijoitustavoitteita, mutta he korostavat ahkeran harjoittelun mahdollistavan paremman sijoituksen tulevaisuudessa. Vanhemmat opettavat lapselleen, *”että pitäähän antaa itelleenki välillä lupa epäonnistua”*. Tuomarityöskentely ihmetyttää joskus vanhempia lasten taitoluistelukilpailuissa.

Lapsen esiintyminen ja yrittäminen kilpailuissa ilahduttavat vanhempia. Vanhemmat myöntävät tavallista paremman sijoituksen *”tuntuvan hienolta”*. Lapsen mahdollisuus mitata omia taitojaan sijoitusten perusteella omassa kilpailusarjassaan on vanhempien mielestä opettavaista. Vanhemmilla on ristiriitainen kanta lasten urheilukilpailuihin. Toisaalta kilpaileminen on hyväksi lapselle, mutta lapsen sijoittuminen toistuvasti viimeiseksi kilpailuissa tuntuu vanhemmista pahalta.

Vanhemmat haluaisivat neuvoa lasta harjoittelussa, mutta he kokevat, että *”en mää ite siitä harjottelusta mitään ymmärrä, se on valmentajan asia hoitaa se”*. Lapsen kokemukset harjoittelusta kiinnostavat vanhempia. *”Usein kyllä kysyn, että monta kertaa joskus vien harjotuksiin niin, että onko mukava lähteä harjotuksiin ja sitten, että oliko mukavaa olla, kun lähetään pois. Sitä minä kyselen aika usein, että miten ne sillain niin ku ite sen kokee sen treenin sitten.”*

Lisäksi vanhempien mielenkiinto kohdistuu kilpailuohjelman harjoitteluun ja siinä edistymiseen. Vanhemmat seuraavat harjoituksia katsomosta toisinaan kuljettamisen ohessa, mutta *”ei siellä nyt varmaan aina tartte istua, mutta välillä ne lapsetkin ihan toivoo sitä, että siellä olisi.”*

9.3 Oppositiovanhemmat

”Mä en oo ite valinnu kellekään lapsista mitään, mitä ne harrastaa vaan ne on ite sanonu, et tätä ne haluaa harrastaa.” Vanhemmat antavat lapselle vapauden valita harrastuksen oman kiinnostuksensa mukaan. Vanhemmilla on omaa taustaa ja perinteitä urheiluun,

mutta ne eivät ohjaa lapsen harrastusvalintoja. Lepo on vanhempien mielestä erittäin tärkeää, joten he vastustavat ajankohdaltaan myöhäisiin harjoituksiin osallistumista. Vanhempien mielestä koulunkäynnistä ei tingitä harrastuksien vuoksi.

Vanhempien odotukset lapsen harrastuksesta ovat realistisia. *”Mun mielestä tärkeintä olisi se, et niistä tulis terveitä nuoria itsetunnoltaa ja muutenki terveitä, eikä se et ne on huippuja – missään”*. Menestystä voidaan saavuttaa, jos lapsi saa kehittyä rauhassa. Urheiluharrastuksessa kasvatukselliset seikat nousevat ensisijaisiksi. Vanhemmat ovat kyllästyneet liikaan kilpailullisuuteen lasten urheilussa. Ristiriitaa aiheutuu, kun vanhemmat kokevat itsensä voimattomiksi muuttamaan lapsiurheilua vähemmän kilpailulliseen suuntaan. He toivovat lisää urheilevien lasten vanhempien koulutusta, jotta lapsen urheiluympäristöstä saataisiin kokonaisuudessaan kasvatuksellisempi.

Kilpailusijoituksilla ei ole vanhemmille merkitystä. Vanhemmat eivät ymmärrä, jos *”se perustuu vaan siihen, et miten hyvin se ohjelma menee ja ja miten tuomarit arvioi heidän lapsensa, monesko se on ja pääseekö se nyt tästä johonkin seuraavaan ryhmään”*. Vanhemmat ovat mukana kilpailumatkoilla kannustamassa ja tukemassa lastaan. Lapsi kokee vanhempiensa olevan kilpailuissa *”tuomassa tsemiä”*. Kilpailuesiintymisen seuraamiseen vanhemmat keskittyvät positiivisesti tunnepohjalla. Kilpailuohjelmassa hyppyjen vaikeudella ei ole merkitystä vanhemmille, sillä he eivät ole perehtyneet lajitekniikkaan.

Vanhemmilla on paljon omia intressejä eivätkä he ehdi aina kuljettamaan lastaan harjoituksiin. Vanhemmat pelkäävät, että lapsi saattaa tulkita heidän vähäisen osallistumisensa harjoitusten seuraamiseen kiinnostuksen puutteeksi.

”Niin, sitä ei tiä, et miten oma lapsi sitten myöhemmin joskus aikuisena, et kertoaks se niin, et äiti sä et ollu yhtään kiinnostunu, et sehän voi heittää niin päin sen takia, et muut vanhemmat on niin paljo ollu mukana, mut silläkin uhalla mä en voi sitä vaikka mä tiän, et tyttö haluis mulle näyttää, niin mä en voi sitä niin ku luopua siitä, koska mä koen, että se on oikein, että mä en oo siellä en sen todella sen kerran, kaks vuodessa voi olla, mut en enempää.”

Vanhemmat luottavat täysin valmentajaan, eivätkä halua tulla seuraamaan harjoituksia ettei lapselle syntyisi ristiriitaa kahden aikuisen roolin välillä. Vanhempien omat työt ja harrastukset rajoittavat heidän osallistumistaan seuratoimintaan ja *”ehkä semmonen*

sosiaalinen halukin olla tämmösessä ryhmässä mukana on semmonen rajottunu". Lasten urheilussa vanhempia ilahduttavat iloiset, leikkimieliset ja sosiaaliset tapahtumat, joihin koko perhe voi osallistua. Lasten tuntemukset harjoituksista kiinnostavat vanhempia. "Meidän äiti kysyy, että oliko hyvä päivä tai että oliko kivaa".

10 SOSIAALISET KUVIOT

Haastattelutilanteissa havaitsimme vanhempien kertovan sosiaalisuus -teemasta odotettua enemmän. Myös lasten puheissa korostuivat suhteet sekä harrastus- että kotikavereihin. Seuraavaksi kuvaamme lasten ja heidän vanhempiensa sosiaalisia suhteita harrastuksen ympärillä sekä sitä, miten taitoluisteluharrastus voi vaikuttaa suhteisiin. Sosiaaliset kuviot kuvaavat suhteita verkostona, mikä joissakin tapauksissa saa varsin monisäikeisiä piirteitä.

10.1 Lasten kavereussuhteet

Jaksaa niitten avulla silleen paremmin, jos ei jaksu jotain ja jos ne pääsee niin siitä tulee niin ku itelleenkin innostusta, että tuo menee mun ohi. (Kerttu)

Urheiluharrastuksessa kaverit ovat tärkeitä. Weiss, Smith ja Theeboom (1996) ovat tutkineet millaisia ominaisuuksia lapset arvostavat urheilukavereissaan ja millaisia asioita he korostavat kavereussuhteessa. Tärkeimpänä lapset mainitsevat mukavan yhdessäolon urheilukavereidensa kanssa sekä harrastuksessa että muuna aikana. Kaverisuhteilla on suuri merkitys lapsen psykososiaaliselle kehitykselle. Lapset kokevat saavansa kavereilta rohkaisua, tukea, myötätuntoa ja apua moniin asioihin, sillä yhteinen harrastus sitoo lapset toisiaan ymmärtäväksi ryhmäksi. (Weiss ym. 1996.)

*Saara: "No, esim siellä koulukaverit ei ymmärrä luistelusta mitään ja täällä ymmärtää."
Aurora: "Mulla on melkein samanlainen juttu, kun Saarella... silleesä, että ne ei älyä."*

Tutkimukseemme osallistuneista lapsista muodostuu tiivis, toisiaan ymmärtävä ryhmä, jossa yksilöt ovat kilpailuasemassa toisiinsa nähden. Reetan isä toteaa lapsilla olevan "joku ranking siellä". Lapset tuntuvat noteeraavan toistensa menestymisen kilpailuissa ja onnistumisen harjoituksissa luokittaakseen ryhmänsä jäsenet paremmuusjärjestykseen. Luokittamisesta huolimatta lapset kannustavat toisiaan ja iloitsevat toistensa onnistumisista. Aineistomme perusteella ryhmän tytöt hyväksyvät pojan tasavertaiseksi joukkoonsa. Vanhempien puheista ilmenee, että tytöillä on ajoittain "klikkejä" harrastusryhmässään. Tämä saattaa johtua ryhmässä vallitsevasta kilpailutilanteesta tai tytöille tyypillisestä käyttäytymisestä.

Mut siinähan voi olla tyttöjen ja poikien erilaisuuski tai tää, mä luulen et pojat ehkä toimii vähän toisin , et ne ottaa sit, et tytöillä varmaan tulee tos iässä enemmän semmosta....et katotaan toista, tehään klikkejä. (Reetan äiti)

Tyypillinen ilmiö 10-12 -vuotiaiden urheiluseuratoiminnassa on, että lapsella on eri kaverit harrastuksessa ja kotiympyröissä (Vanhalakka-Ruoho 1981, 192). Haastateltujen lasten kertomuksissa harrastuksen ulkopuoliset kaverit saavat tärkeän aseman, mutta lasten yhteinen leikkiaika jää vähäiseksi. ”No viikonlopullahan Saara nyt sitten niijen kavereitten kans, mutta aika vähiinhän se jää”, toteaa Saaran äiti. Vanhalakka-Ruohon (1981, 187) mukaan urheiluharrastus rajoittaa kontakteja lapsen muiden kavereiden kanssa, sillä arki-illat ja usein myös viikonloput kuluvat urheillessa.

Weiss ja Duncan (1992) ovat tutkineet fyysisen kyvykkyyden ja kavereisuhteiden yhteyksiä urheiluvilla lapsilla. Urheilussa menestyvät lapset ovat yleensä suosittuja ja arvostettuja kavereidensa keskuudessa (Weiss & Duncan 1992).

Musta tuntuu, että ne ihhailee aika paljon siellä luokassa kun nyt olivat kaikki luistelutunnit niin Saara oli, oliko se jotain näytti niille näitä perusjuttuja, et se oli niin ku pikku opettaja siellä...että tuota tuntuu, että ne niinku silleesti kyseleekin sitä, että mites kisat meni ja Saara ilmottaa jo eeltä käsin luokassakin, että kavereilleen, että nyhän on taas lähössä. (Saaran äiti)

Chasen ja Dummerin (1993) mukaan urheilu on yhteydessä sosiaalisen statuksen määrittymiseen koululaisilla. Poikien vastausten perusteella urheilussa menestyminen on tärkein korkean sosiaalisen statuksen selittäjä pojilla, kun taas tytöt arvostavat eniten ulkonäköä. Pojat eivät kuitenkaan pidä urheilussa menestymistä suosittuna tytön välittömänä tunnusmerkkinä. (Chase & Dummer 1993.) Tutkimuksessamme urheilua harrastavat tytöt ovat suosittuja ja ihailtuja koululaisten keskuudessa.

Sitä mä en niin ku tiedä, että onko se kuitenkin se, että että kun sitä on sillai pojille vieras laji niin sen takia Petteri ei ehkä sit siitä puhu koulussa, et ei se koskaan varmaan kerro siellä, että jos vaikka on tullu voitto taikka jotain muuta ettei mä en usko, että siellä kukaan tietää, ettei se uskalla niin ku et jos olis vaikka jääkiekko niin mä uskon että se niinku semmosista uskaltais puhua. (Petterin äiti)

Petterin äidin kertomuksesta nousee erikoisuutena, että poika ei halua puhua taitoluisteluharrastuksestaan eikä edes siinä menestymisestä koulussa. Äidin puhe on tyyliltään huolehtivaa ja pohtivaa. Huolestuneisuuden ääni heijastuu äidin puheesta hänen

miettiessään toisten ihmisten suhtautumista pojan taitoluisteluharrastukseen. Äiti korostaa Petterin parhaan kaverin tietävän taitoluisteluharrastuksesta ja arvostavan sitä. Taitoluistelun takia Petteri ei ole joutunut kiusatuksi, mutta toisinaan hän joutuu hankaliin tilanteisiin ”pojille vieraan lajin” harrastajana.

Sitten joskus on ollu jotain kavereita, kun Petteri on laittanu luistelu, sen puvun päällensä, niin pojat on ollu vähän sillain, että yäk mikä puku sulla on. (Petterin äiti)

10.2 Sukulaiset

Aineistomme samankaltaisuutena on isovanhempien kiinnostuneisuus lapsenlapsen harrastusta kohtaan. Isovanhemmat soittavat ja kysyvät usein lapsenlapsensa harrastuskuulumisia. Vanhempien puheista löytyy kahdenlaisia kokemuksia isovanhempien suhtautumisesta. Mintun isä puhuu isovanhempien positiivisesta suhtautumisesta. ”Isovanhemmat on suhtautunu tietysti ihan samanlailla tunteella ja upeesti tähän juttuun”, kertoo Mintun isä. Kannustajina isovanhemmat voivat olla tärkeitä tukijoita lapsen urheilussa. Aineistosta löytyy myös toisenlaisia kokemuksia. Reetan äiti puhuu isovanhempien aiheuttamista paineista.

Mä oon kokemu erittäin kovaa painostusta omien vanhempien kohalta, että esimerkiks ne on antanu tosi suoraa palautetta siitä niin, et me pilataan lapsetki, kun me viedään tämmösiin...et jos pojat vammautus tai Reetalle sattus jotain niin mä tiedän sen, et mä saisin ikäni kärsiä siitä, et sä aiheutit ton lapselles, vaikka mä en oo ite valinnu lajia kellekkään. (Reetan äiti)

Äidin kertomuksen perusteella vanhemmat joutuvat puolustelemaan lapsensa harrastusta ja ajautuvat riitatilanteisiin käsityserojen takia. Ulkopuolisesta paineesta johtuen vanhemmat näyttävät tekevän valintoja lapsen urheiluosallistumisen suhteen. Valintojen tekeminen on eräänlaista riskinottoa.

Ulkopuolista kannustusta tai painostusta voi tulla aineiston perusteella muidenkin sukulaisten taholta. Tyttöjen ja pojan sukulaisten suhtautumisessa lapsen harrastukseen ilmenee eroja. Tyttöjen vanhemmat puhuvat sukulaisten myönteisestä suhtautumisesta ja toisaalta Petterin äiti kertoo muutamien sukulaisten arvostelevan negatiivisesti poikansa harrastusta.

Suhtautuu hirveen epäilevästi et jos jotain on Petteri kipeenä niin kyl se niin ku sitä mieltä, että taitoluistelusta se, että Petteri ei oo kasvanu yhtään että liian kovat treenit, että se on niin paljon pienempi kokonen kun Petterin veli, että se johtuu taitoluistelusta... jos me käydään siellä niin Petteri on väsyneen näkönen, että tainnuttaa, luistellaan liikaa... miehen siskokin joskus soitti siitä, että onko se niin ku että vähän niin ku, että mitä me luullaan olevinamme kun tällanen harrastus Petterille järjestetty...että vähän niin ku erikoisuuden tavoittelua taikka, että ei mikään tavallinen käy, tavallinen poikien harrastus. (Petterin äiti)

Äiti puhuu aiheesta epäroiden. Hän hakee sanoja kertoakseen tästä vaikeasta asiasta. Äiti kertoo haastattelussa, että hän kokee arvostelun kohdistuvan itseensä.

10.3 Vanhempien ystävät

No, ystäväni kirjoitti sanomalehteen sen jutun, sen kolumnin, että mikä on pääsivulla, että hulluja vanhempia, että tota... jotka omaa liikuntaansa eikun kunnianhimojaan toteuttaa lapsen urheilun kautta. Et se oli sen näkemys meidän ilmeisestikin se oli tää siinä oli kun just hommaattiin tässä sukset, kun tota niitten lapset ei niin kauheesti liiku niin... (Auroran äiti)

Äidin kertomuksesta ilmenee lapsen urheilun kiinnostavan vanhempien ystäviä. Aineistossa kiinnostuksen osoittaminen saa erilaisia muotoja. Auroran äidin kertomus on räikeä esimerkki ystävien suhtautumisesta. Julkinen arvostelu on pisimmälle viety keino esittää epäilevä mielipide urheilevan lapsen harrastuksesta. Tulkitsemme äidin käsittävän arvostelun kateutena. Ystävien ihmettely saattaa johtua ihmisten erilaisista arvoista.

Vanhempien puheista nousee kaksi ystäviä ihmetyttävää asiaa: harjoitusten määrä ja kuljettaminen. Esimerkiksi Mintun äiti toteaa: ”Oikeestaan se mistä tulee aina tietysti keskustelua on se harjoitusten määrä”. Mahdollinen selitys löytyy Reetan isän kertomasta tuttavan kommentoinnista, että ”mennään niinkun ääri rajoilla harjoitusmäärissä”. Lapsen jaksamisen ja harjoitusmäärien kummastelun lisäksi ystäviä ihmetyttää vanhempien jaksaminen kuljettaa lasta harjoituksiin.

Ne kyselee, että miten sää jaksat kulettaa niitä. Miten sää jaksat, etkö sää aattele ihteos ollenkaan, että kun aina oot menossa. (Saaran äiti)

Ystävät näkevät Saaran äidin uhraavan oman aikansa lapsen harrastukselle. Aineiston perusteella tulkitsemme, että lapsen taitoluisteluharrastus saattaa olla myös äidille

harrastus. Saaran äidin ystävät eivät voi ymmärtää jokapäiväistä jäähallilla käyntiä. Petterin äiti kertoo puolestaan ulkomaalaisten ystäviensä ymmärtävästä suhtautumisesta poikansa harrastukseen.

Jotenkin se oli niin erikoista se, että kun Petteri on käynyt Kanadassa kahtena kesänä niin niihin kehen mä tutustuin siellä niin ne oli niin innostuneita tästä taitoluistelusta, että siis siellä oli aina melkein joka kerta oli niin ku näitä meidän ystäviä ja tuttavii niin aina kattomassa Petterin harjoittelua ja ne halus tulla sinne ja ne kannusti ja jutteli ja että tuntuu, että täällä on niin ku paljon vähemmän kun mitä siellä sitten, että siellähän se on sitten arkipäivää, että pojat luistelee. (Petterin äiti)

Äiti uskoo ystäviensä suhtautumisen eron johtuvan kulttuurista. Äidin suomalaiset ystävät eivät ole niin kiinnostuneita ja innostuneita lapsen harrastuksesta kuin kanadalaiset ystävät. Vanhempien puheesta päälimmäisenä nousee ystäviä ihmetyttäneet asiat sekä negatiiviset viestit. Luulemme vanhempien muistavan negatiiviset asiat paremmin, sillä niihin saattaa liittyä jokin vanhempia ärsyttänyt tilanne. Jos positiiviset kommentit eivät sisälly mihinkään erityiseen tarinaan, ne eivät jää niin helposti vanhempien mieleen. Mielestämme Saaran isän kuvailu ystävien suhtautumisesta on yhteneväinen muiden vanhempien kertomusten kanssa.

Ei ne ainakaan mitenkään sillai negatiivisesti suhtaudu, että se on varmasti semmonen sanoisinko uteliasta kiinnostusta, että se on semmosta kyselyä. (Saaran isä)

Isien ja äitien puheiden välillä on eroa heidän kertoessaan työkavereidensa suhtautumisesta lapsen harrastukseen. Äidit kertovat juttelevansa työpaikalla lapsen harrastuksesta. Isien puheesta ilmenee, ettei lapsen harrastus ole työpaikan yleinen puheenaihe. Ennin äidin toteamus selittää isien ja äitien puheiden eroa; ”*Teil on vaa pelkkiä miehiä töissä niin se on varmaan erilaista, kun tollasessa naisvaltasessa.*”

10.4 Vanhempien ”lajitoverit”

Me vaa ymmärretää toisia, jotka on niinku siinä ite mukana ni, että sit ulkopuoliset aina kattoo, et ne on ihan höhliä nuo ihmiset, jotka tossa pyörii mukana ja menee kesäkuussaki inventoimaan. (Reetan äiti)

Vanhempien lajitoverit helpottavat suodattamaan ulkopuolelta tulevia paineita, sillä lajissa mukana olevat vanhemmat ymmärtävät lapsen harrastuksen asettamat vaatimukset.

Aineiston perusteella äitien ja isien mukanaolo lapsen harrastuksessa riippuu lajista. Auroran isän kertomuksesta ilmenee isien ahkera osallistuminen poikien jääkiekkoharrastukseen: *”Eilen isien kanssa kun katottiin poikien jääkiekkoharjoituksia puoli yheksän aikaan, että mitä me isät...olttiin tehty päivä jo tommonen kymmenen, kakstoista tuntia”*.

Isien puheiden samankaltaisuutena on heidän äitejä vähäisempi osallistuminen lapsensa taitoluisteluharrastukseen. Isille ei näytä liittyvän sosiaalista vuorovaikutusta lapsensa taitoluisteluharrastuksen ympärille. Ennin isä kertoo: *”En oo kauheesti täällä nähin ihmisiin tutustumu, että tää on niin naisvoittoinen laji, että ei sitä oikeen voi mennä jutteleen sillee .. Ehkä noitten miesten kanssa on muutamien kanssa tutustumu”*.

Äideillä lapsen taitoluisteluharrastukseen liittyy selvä sosiaalinen kuvio. Lapsen harrastus on tuonut *”paljon uusia ihmissuhteita mukanaa”*. Osalle äideistä jäähallin sosiaalinen ympäristö näyttää muodostuneen erittäin tärkeäksi. *”Niin, toisten vanhempien kanssa istutaan niin me ollaan jo leikillisesti sanottu, että toisiamme niin ku me ollaan tietyllä tavalla semmonen terapiaryhmä toisillemme”*, toteaa Auroran äiti.

Vanhempien keskinäinen kanssakäyminen näyttää jäävän lapsen harrastuksen luomiin tilanteisiin. Mintun äiti puhuu kokemuksistaan: *”No, pakostihan sitä tutustuu näihin muihin äiteihin ja isiin, mutta ei me kenenkään kanssa oo sillälailta ystävyystyty, että oltas niin ku kanssa käymisissä oikeestaan missään muussa merkeissä kun näissä merkeissä”*.

10.5 Valmentaja-vanhempi -suhde

Vanhempien puheet valmentajasuhteesta ovat hyvin samankaltaisia. Vanhemmat kokevat tärkeäksi vuorovaikutuksen toimimisen vanhempien, lasten ja valmentajien välillä.

Hirveen tärkeäksi. Et mä väitän, et varmaan tai siis lähinnä että se pelaa se lapsen ja valmentaja vuorovaikutus sehän niin ku se kaikkein tärkein asia. Se on varmaan yli puolet sitä, että jaksaa tehdä. Et ja sit sekin on tärkeätä et myös vanhemmat ja valmentaja pystyy keskenään melko suoraan niin ku puhumaan jos on jotain semmosta mikä niinku ilmiselvästi siihen lapsen elämään vaikuttaa. (Auroran äiti)

Vanhemmat haluavat palautetta valmentajalta lapsen voinnista. Myös muihin mieltä askarruttaviin asioihin vanhemmat haluavat valmentajilta vastauksia. Ennen kaikkea vanhemmat näkevät valmentajan ilmapiirin luojana. Vanhempien kertoman perusteella sekä lasten että vanhempien hyvät suhteet valmentajiin kantavat pitkälle.

Luottamukselliset välit valmentajaan korostuvat vanhempien puheissa. Isät puhuvat äitejä enemmän valmentajien työrauhasta. ”*Täydellinen ois sit se, että niin jos on valmentaja niin vanhemmat ei valmenna*”, kommentoi Auroran isä.

11 POHDINTA

Pitkän prosessin jälkeen on arvioinnin aika. Ensimmäisestä haastattelusta on vierähtänyt lähes vuosi. Laadullisen tutkimuksen luonteen huomioonottaen olemme kiitollisia, että olemme käyttäneet tutkimukseemme runsaasti aikaa. Ohjaajan päätös antaa meille ”vapaat kädet” toteutuksessa mahdollisti mielestämme luovan, omintakeisen ajatusprosessin. Tämä edellytti meiltä huolellista perehtymistä metodikirjallisuuteen. Kirjoitusvaiheessa laadullinen tutkimus alkoi todella tuntua arvoituksen ratkaisemiselta. Teemat ja tyypit johtolankoina, matkalla kohti päämäärää, muodostivat selkärangan aineiston ja kirjallisuuden paljoudelle.

Olemme tyytyväisiä valitsemaamme metodiin ja esitystapaan. Perinteisestä poikkeava esitystapa antoi mielestämme aiemmin paljon tutkittuun aiheeseen uutta ”potkua”. Teorian ja empirian lomittaminen dialogiksi oli haasteellista, vaikka työmäärä tuntui suurelta. Lopputuloksen odotus sai innostuksemme jatkumaan hetkellisistä väsymyksen tunteista huolimatta. Halusimme tuottaa luettavaa tekstiä, jossa lukijan mielenkiinto säilyisi otsikosta pohdintaan. Mielestämme teorian ja aineiston vuoropuhelu onnistui antaen syvyyttä aineiston tulkintaan. Tuomalla vuoropuheluun mielipiteitämme osallistuimme aineiston ja teorian väliseen keskusteluun. Päätös tehdä tutkimusta yhteisvoimin antoi meille mahdollisuuden pureutua aiheeseen tehokkaasti. Työtä tehdessämme virisi usein perustavanlaatuisia keskusteluja, jotka johtivat toisinaan rohkeisiin tulkintoihin aineistosta. Aiheen työstäminen helpottui huomattavasti keskustelujen ansiosta.

Aineistolähtöisen teemoittelun avulla saimme näkyviin asiat, joihin lasten ja heidän vanhempiansa puheet keskittyivät haastatteluissa. Aineistolähtöisen menetelmän onnistumisesta kertovat uusien, odottamattomien tarkastelukohteiden löytyminen. Esimerkiksi sosiaaliset kuviot –teema nousi sisällöltään yllättäväksi. Odotimme hetkeä, jolloin pääsisimme muokkaamaan kertomusten vanhempityyppejä. Fiktiiviset tyypit ovat suolana teemoittain etenevälle tutkimuksellemme. Kirjallisuudesta tuntui saavan paljon irti aineistolähtöisellä lähestymistavalla – teoria ei jäänyt irralliseksi.

Kuinka olemme onnistuneet vastaamaan tutkimustehtävään? Olemme vastanneet teemojen avulla kysymykseen, mitä ja miten taitoluistelua harrastavat lapset puhuvat lapsiurheilusta. Olemme selvittäneet, millainen ”verkko” urheilevan lapsen ja hänen vanhempiansa

ympärille muodostuu. Se, miten systeemistään selviydytään, jää hieman avoimeksi. Tutkimuksemme perusteella toteamme, että vanhemmat punnitsevat urheilun anteja ja kääntöpuolia tehden näiden perusteella valintoja urheiluun osallistumisen suhteen. Uskomme myös lasten tekevän vastaavanlaisia valintoja osallistumisestaan asteikolla ”kivaa-tyhmää”. Aineiston avulla toimme esiin eläviä kertomuksia taitoluistelua harrastavien lasten ja heidän vanhempiensa kokemuksista. Toteamme tutkimuksestamme heijastuvan lajin naisvaltaisuus. Taitoluistelun harrastajat ovat suurimmaksi osaksi tyttöjä, mikä saattaa selittää äitien osallistumisen, isiä aktiivisemmin, lapsen harrastukseen.

Haastattelutilanteet vanhempien kanssa sujuivat hyvin. Vanhemmilla tuntui olevan paljon kerrottavaa, johon tunnin mittainen keskustelu ei meinannut riittää. Aineisto olisi tullut vielä rikkaammaksi, jos olisimme toistaneet vanhempien haastattelut. Äitien ja isien puheissa olisi saattanut ilmetä eroja enemmän, jos heitä olisi haastateltu lisäksi yksilöhaastatteluissa. Vanhemmat lähtivät kiitettävästi keskustelemaan keskenään, joten teemahaastattelun idea toteutui. Joidenkin vanhempien kertomukset jäivät osittain yleiselle tasolle tai ”ihanteiden” todisteluksi. Vanhemmille olisi voinut olla hyödyllistä teettää kirjallinen esikysely, jonka pohjalta haastattelua olisi voinut viedä eteenpäin. Näin olisimme ehkä päässeet syvällisempään keskusteluun useampien vanhempien kanssa.

Lapset olivat innokkaita osallistumaan tutkimukseen. Haastatteluissa ilmeni alussa ongelmia paikan valinnan suhteen. Haastatteluympäristön vaihtaminen neutraalimmaksi paransi lasten keskittymistä. Lapset jaksoivat kolme haastattelukertaa kohtalaisesti, vaikka viimeisellä haastattelukerralla lapset hieman kyllästyivät vastaamaan kysymyksiin. Lasten mielialat tuntuivat vaihtelevan haastattelukerroittain, päivästä riippuen. Mielialavaihtelut lapsilla saattavat vaikuttaa kertomusten totuudellisuuteen. Emme voi tietää puhuvatko haastateltavat totta vai eivät – meidän on luotettava kertomuksiin. Välillä oli hankalaa saada lapset ymmärtämään kysymykset haluamallamme tavalla, joten jouduimme konkretisoimaan ja ohjailemaan kysymyksiä. Kirmanen (1999) muistuttaa, että lapsi ei välttämättä ymmärrä puheena olevaa asiaa samalla tavalla kuin haastattelija. Huomasimme, että lapset eivät muistaneet edellisen haastattelukerran tapahtumia, joten palaaminen aiempiin kertomuksiin oli mahdotonta, ellei asiaa pohjustettu uudelleen. Lasten kyky mennä aiheeseen syvälle on rajallinen, joten jos haluaisi vielä lisää tietoa, voisi yksilöhaastattelu olla keino tähän.

Haastattelujen litterointia vaikeutti ajoittain nauhurin riittämätön herkkyys, etenkin miesten matalat äänet jäivät sameiksi. Haastattelututkimuksen tekeminen helpottuisi, jos käytössä olisi hyvät äänentoistolaitteet. Haastattelututkimus ohjaa pieneen otokseen, sillä työmäärä on suuri.

Työtä kirjoittaessa oli vaikeuksia tehdä päätöksiä ”oikeiden” asioiden poimimisessa. Vastuu ja valta tehdä ratkaisuja laittoi ajattelemaan; mitkä teemat olisivat kantavia. Laadullisen tutkimuksen oppikirjat antoivat onneksi suuntaviittoja, joiden pohjalta teimme omia ratkaisujamme. Vaikka tutkija yrittäisi olla objektiivinen, joutuu hän silti tekemään subjektiivisia valintoja. Tällä tutkimuksella emme voi lähteä yleistämään tuloksia, mutta toivomme soveltamisen olevan mahdollista ainakin ajatusten herättämiseksi sekä keskustelujen virittämiseksi.

Tutkimuksessamme Petterin tarina, sekä äidin että pojan itsensä kertomana, muodostui kiinnostavaksi ja ajatuksia herättäväksi. Jatkotutkimusaiheena voisi olla poikien kokemukset naisvaltaisista lajeista. Tutkimusaiheitamme voisi laajentaa haastattelemalla lapsiurheilijoita ja heidän vanhempiaan eri lajeissa tai liittämällä valmentajat tiiviimmin tutkimukseen haastatteluun. Valmentajan näkökulma voisi avartaa kuvausta vanhempien roolista valmennusprosessin tukijoina. Onko mahdollista tulla hyväksi ja menestyväksi urheilijaksi näillä lasten ja nuorten urheilun ihannemalleilla ja pyrkimyksillä?

Kiinnostava huomio on Reetan isän näkemys lapsiurheilusta ”*juhlapuheiden*” näyttämönä. Herää kysymys, onko teorian ja käytännön välillä yhteyttä. Mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi menestyneiden, huipulla olevien, urheilijoiden vanhemmat. Miten he suhtautuivat lapsensa harrastukseen lapsiurheiluvaiheessa ja miten he kokivat oman roolinsa tässä kuviossa? Mielestämme lapsiurheilun käänköpuolta kannattaisi selvittää haastattelemalla urheilun lopettaneita lapsia ja heidän vanhempiaan useissa eri lajeissa. Mikä on sammuttanut kipinän?

11.1 Yhteenveto teemoista

Lapsiurheilun vanhemmat näkivät hyötynä elämää varten niin psyykkiseltä, sosiaaliselta kuin fyysiseltä kannalta. Lasten toteamia urheilun anteja olivat konkreettiset asiat, kuten

”saa kunto” ja ”ei tarvii löhötä kotona”. Lapsiurheilun kääntöpuoli osoitti vanhempien olevan huolissaan lastensa terveydestä. Kirjallisuudessa käsitellään psyykkisiä haittoja laajasti, mutta vanhemmat eivät kiinnittäneet niihin huomiota. Aineistomme perusteella lapset joutuvat joskus psyykkisesti kuormittaviin tilanteisiin. Huomionarvoinen yksittäinen havainto oli vanhempien puheissa ilmennyt lasten kykenemättömyys tunnistaa ja myöntää omaa väsymystään. Vanhemmat olivat huolissaan myös lastensa harrastuksen ulkopuolisten kaverikontaktien rajoittuneisuudesta. Ymmärsimme harrastuksen antavan eväitä elämälle, joten sosiaalisesta elämästä harrastuksen ulkopuolella oltiin valmiita tinkimään.

Kilpailut merkitsevät aineiston perusteella lapsille odotettua tapahtumaa. Vanhempien puheista kuultaa kilpailemisen olevan lastensa mielestä miltei parasta harrastuksessa. Lapset kertoivat kilpailuissa olevan monta ”kivaa asiaa”. Häviäminen tuntuu lasten mielestä pahalta. Mielestämme keskustelu lasten kilpailemisesta tulisi siirtää lasten kilpailujärjestelmän kehittämiseen tehden nuorimpien kilpailuista lapsille sopivampia. Kilpailujärjestelmän kehittäminen saattaisi poistaa jännittäjien jännitteitä katsomosta. Tällöin alle kymmenenvuotiaiden lasten vanhempien ei tarvitsisi ainoastaan laskea pisteitä ja sijoituksia, vaan he voisivat keskittyä lastensa esiintymiseen ja siitä nauttimiseen. Kilpailun tulisi olla oppimiskokemus, joten suurena haasteena olisi saada lasten kilpailuista kasvatuksellisia. Nykyisellä järjestelmällä ne lapset, jotka sijoittuvat hyvin saavat pätevyiden kokemuksia, mutta heikommat lapset jäävät ilman. Lasten kilpailuissa voisi olla vaihtelevampia arviointiperusteita, jolloin mahdollisimman moni lapsista saisi kokea pätevyiden tunnetta.

Yllättäväksi puheenaiheeksi haastatteluissa muodostui raha. Talousasiat olivat yhteneviä lasten ja vanhempien kertomusten välillä. Saimme kuulla toistuvasti, että harrastus pitää lopettaa, kun ”rahat ei enää riitä”. Suurten kustannusten vuoksi kaikki eivät ehkä pysty osallistumaan taitoluisteluharrastukseen. Miksi raha näyttelee niin suurta osaa jo lapsiurheilussa? Karsiiko raha lahjakkuuksia?

Sosiaaliset kuviot -teema osoittautui mielenkiintoiseksi lisäksi tutkimukseen. Sosiaalisia paineita tuli yllättäviltä tahoilta sekä lapsille että vanhemmille. Mikäli lapsiurheilua haluaisi kehittää, tulisi ottaa huomioon sosiaalinen näkökulma. Mutta miten? Valmentajan

tehtävä tuntuu ulottuvan lapsen lisäksi myös perheeseen. Vanhempainillat ja yhteiset keskustelut voisivat tukea vanhempia ja lieventää ulkopuolelta tulevia paineita.

Mielestämme teksti vanhempien roolista lasten urheilussa sopisi hyvin vanhempien koulutusmateriaaliksi, ei ainoastaan taitoluisteluun vaan yleisesti lapsiurheilijoiden vanhemmille. Katsomovalmentajakäyttäytymisellään vanhemmat tarkoittavat hyvää, mutta seuraukset ja lapsen tuntemukset voivat olla huonoja. Toivomme vanhempien roolia käsittelevän osan herättäneen lukijassa pohdiskelua ja kysymyksiä.

Mielestämme ”oikeaa” vanhemman roolia ei ole olemassa. Jokaisen tulisi pohtia itse rooliaan lapsensa urheilussa. Reetan isä pohtii roolinsa ristiriitaisuutta:

”Ja sitten tietenkin tää, et miten ite suhtaudut siihen, et kummiski urheilun sisältä löydät paljon kilpailullisuutta, että huomaa että, tota pitäskö sitte, pitäskö mennä ite että muuttaa, kääntää vähä suuntaa toiseen suuntaan vai pitääkö joustaa sillä tavalla, että menee muitten ehdoilla, mutta ei kummiskaa omalle lapselle aseta ...tätä tämmöstä rajan käyntiä, oma rooli, mikä mun oma rooli on sitten on siinä.”

Reetan isän kaltaisen vanhemman ei ole helppoa olla urheiluseurassa mukana. Pitääkö hänen alistua valtavirtaan vai siirtää lapsensa johonkin ei-kilpailulliseen urheiluun? Vaikka kertomusta ei voi yleistää, niin tämänkaltaisen tarina viestittää lapsiurheilun epäkohtia löytyvän.

Lapsiurheilusta näytti tutkimuksemme perusteella muodostuvan ”semmonen selviytymisjuttu” sekä lapsille että heidän vanhemmilleen. Vanhemmat käyvät jatkuvaa rajankäyntiä lapsiurheilun järkevyydestä. Kokemusten mielekkyys painaa lasten vaakakupissa. Lapsiurheilusta ”selviytymisjutun” muodostavat sekä lapsiin että vanhempiin kohdistuvat paineet: psyykkiset, sosiaaliset, terveydelliset ja taloudelliset.

LÄHTEET

- Augustsson, C. 1997. Barnidrott på gott och ont. Göteborgs universitet. Institutionen för pedagogik. Idrottspedagogiska rapporter 51.
- Babkes, M. & Weiss, M. R. 1999. Parental Influence on Children's Cognitive and Affective Responses to Competitive Soccer Participation. *Pediatric Exercise Science* 11 (1), 44-62.
- Chase, M. A. & Dummer, G. M. 1992. The role of sports as a social status determinant for children. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 63 (4), 418-424.
- DeFrancesco, C. & Johnson, P. 1997. Athlete and parent perceptions in junior tennis. *Journal of Sport Behavior* 20 (1), 29-35.
- Duda, J. 1992. Motivation in sport settings: a goal perspective approach. Teoksessa G. Roberts (toim.) *Motivation in sport and exercise*. Champaign, Illinois: Human Kinetics Publishers, 57-91.
- Coakley, J. 1987. Children and the sport socialization process. Teoksessa D. Gould & M. Weiss (toim.) *Advances in pediatric sport sciences*. Champaign: Human Kinetics Publishers, 43-60.
- Coakley, J. 1992. Burnout Among Adolescent Athletes: A Personal Failure or Social Problem? *Sociology of Sport Journal* 9, 271-285.
- Gould, D. 1993. Intensive sport participation and the prepubescent athlete: Competitive stress and burnout. Teoksessa B. R. Cahill & A. J. Pearl (toim.) *Intensive participation in children's sports*. Champaign: Human Kinetics, 19-38.
- Gould, D., Wilson, C. G., Tuffey, S. & Lochbaum, M. 1993. Stress and the young athlete: the child's perspective. *Pediatric Exercise Science* 5 (3), 286-297.
- Green, B. C. & Chalip, L. 1998. Antecedents and consequences of parental purchase decision involvement in youth sport. *Leisure Sciences* 20, 95-109.
- Grupe, O. 1985. Top-level sports for children from an educational viewpoint. *International Journal of Physical Education* 22(1), 9-16.
- Grönfors, M. 1985. *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Juva: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hellstedt, J. C. 1987. The Coach/ Parent / Athlete Relationship. *The Sport Psychologist* 1(2), 151-160.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Karvinen, J., Hiltunen, P. & Jääskeläinen, L. 1991. Lapsi ja urheilu. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Kidman, L. McKenzie, A. & McKenzie, B. 1999. The nature and target of parents' comments during youth sport competitions. *Journal of Sport Behavior* 22 (1), 54-68.
- Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena – kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 194-217.
- Laakso, L. 1994. Kyllä kenttä kasvattaa. *Liikunta ja tiede* 30 (1), 18-21.
- Laakso L., Telama R. & Yang X. 1996. Finland. Teoksessa P. De Knop, L. Engström, B. Skirstad & M. R. Weiss (toim.) *Worldwide trends in youth sport*. Champaign: Human Kinetics Publishers, Inc, 126-138.
- Leonard, W. M. 1984. *A Sociological Perspective of Sport*. 2. painos. Minneapolis: Burgess Publishing Company.
- Lintunen, T. 1988. Lapsiurheiluvalmennuksen lähtökohdista. *Liikunta ja tiede* 25 (4), 173-177.
- Liukkonen, J. 1997. Psykkisten ominaisuuksien kehittyminen harjoittelussa ja kilpailussa. Teoksessa A. Mero, A. Nummela & K. Keskinen (toim.) *Nykyaikainen urheiluvalmennus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 204-213.
- Martens, R. 1988. Youth sport in the USA. Teoksessa F. L. Smoll, R. A. Magill & M. J. Ash (toim.) *Children in sport*. 3. painos. Champaign: Human Kinetics, 17-23.
- Martens, R. 1993. Psychological perspectives. Teoksessa B. R. Cahill & A. J. Pearl (toim.) *Intensive participation in children's sports*. Champaign: Human Kinetics, 9-17.
- Martens, R., Christina, R. Harvey, J. & Sharkey, B. 1981. *Coaching young athletes*. Champaign: Human Kinetics Publishers, Inc, 50-52.
- Morra, N. & Smith, M. D. 1996. Interpersonal sources of violence in hockey: The influence of the media, parents, coaches and game officials. Teoksessa F. L. Smoll, & R. E. Smith, (toim.) *Children and Youth in Sport. A Biopsychosocial Perspective*. Brow & Benchmark Publishers, 142-155.

- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari Oy, 42-61.
- Niemi-Nikkola, K. 1995. Lapseni urheilee: opas aikuisille lasten liikunnasta. 1.painos. Helsinki: SLU-paino.
- Numminen, P. & Välimäki, I. 1995. Liikunta lapsena ja nuorena. Teoksessa I. Vuori & S. Taimela (toim.) Liikuntalääketiede. Helsinki: Kustannus oy Duodecim, 81-90.
- Parkatti, H. 1990. Ohjaus ja kasvatus nuorten valmennuksessa. Teoksessa A. Mero, T. Vuorimaa & K. Häkkinen (toim.) Lasten ja nuorten harjoittelu. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 13-20.
- Passer, M. W. 1996. At What Age Are Children Ready to Compete? Some Psychological Considerations. Teoksessa F. L. Smoll, & R. E. Smith, (toim.) Children and Youth in Sport. A Biopsychosocial Perspective. Brow & Benchmark Publishers, 73-86.
- Pekkarinen, H. 1989. Lapsen fysiologiset valmiudet kilpaurheiluun. Teoksessa T. Pyykkönen, R. Telama & J. Juppi (toim.) Liikkuvat lapset. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 114. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 73-79.
- Roberts, G. & Treasure, D. 1992. Children in sport. Sport Science Review 1 (2), 46-64.
- Roos, J. P. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Savolainen, P. 1991. Kvalitatiiviset tutkimustavat suomalaisessa kasvatustieteessä. Kasvatus 22 (5-6), 451-458.
- Scanlan, T. K. 1996. Social evaluation and the competition process: a developmental perspective. Teoksessa F. L. Smoll, & R. E. Smith, (toim.) Children and Youth in Sport. A Biopsychosocial Perspective. Brow & Benchmark Publishers, 298-308.
- Scanlan, T. K. & Lewthwaite, R. 1986. Social Psychological Aspects of Competition for male Youth sport participants: Predictors of Enjoyment. Journal of Sport Psychology 8 (1), 25-35.
- Seppänen, P. 1982. Sport clubs and parents as socializing agents in sport. International Review of Sport Sociology 1 (17), 79-88.
- Silvennoinen, M. 1984. Koululiikuntatutkimuksen kuulumisia. Liikuntakasvatus 49 (4), 4-6.
- Silvennoinen, M., Lintunen, T., Rahkila, P., & Österback, L. 1984. Lapsiurheilututkimus. Liikunta ja tiede (5), 204-213.
- Smoll, F. L. & Smith, R. E. (toim.) 1996. Children and Youth in Sport. A Biopsychosocial Perspective. Brow & Benchmark Publishers.

- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West Point Oy.
- Telama, R. 1984. Sosiaalinen tilanne määrää urheilun vaikutukset. *Lastentarha* 47 (16), 14-15.
- Telama, R. 1989. Urheilu kasvatusympäristönä. Teoksessa T. Pyykkönen, R. Telama & J. Juppi (toim.) *Liikkuvat lapset. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 114*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 87-96.
- Telama, R. 1993. Lasten urheilu – aikuisten vai lasten harrastus? *Hyvä Terveys* (4), 46-48.
- Telama, R., Silvennoinen, M., Laakso, L. & Kannas, L. 1989. Teoksessa T. Pyykkönen, R. Telama & J. Juppi (toim.) *Liikkuvat lapset. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 114*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 33-40.
- Thomas, J., Gallagher, J. & Thomas, K. 1982. Developmental memory factors in children's perception of sport. Teoksessa R. Magill, M. Ash & F. Smoll (toim.) *Children in Sport*. Champaign: Human Kinetics Publishers, Inc, 219-234.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus* 22 (5-6), 387-398.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 1981. Perhe ja urheileva lapsi. Tampereen yliopisto. Psykologian laitoksen tutkimuksia 123.
- Volgusev, S. 1990. Taitoluistelu. Teoksessa A. Mero, T. Vuorimaa & K. Häkkinen. *Lasten ja nuorten harjoittelu*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 247-252.
- Vähäsöyrinki, P. 1992. Millä oikeudella vien lapseni urheilemaan. *Liikunta ja tiede* 29 (2), 12-13.
- Välimäki, I., Kvist, M. & Viikari, J. 1989. Liikunta ja lapsen terveys. Teoksessa T. Pyykkönen, R. Telama & J. Juppi (toim.) *Liikkuvat lapset. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 114*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 55-61.
- Väänänen, S. 1992. Vanhempien ajatuksia juniorijääkiekkoilusta. Tampereen yliopisto. Sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Weiss, M. R. 1993. Psychological effects of intensive sport participation on children and youth: self-esteem and motivation. Teoksessa B. R. Cahill & A. J. Pearl (toim.) *Intensive participation in children's sports*. Champaign: Human Kinetics, 39-69.
- Weiss, M. R. & Duncan, S. C. 1992. The relationship between physical competence and peer acceptance in the context of children's sports participation. *Journal of Sport & Exercise Psychology* 14, 177-191.

- Weiss, M. R. & Theeboom, M. 1996. "That's what friends are for": Children's and teenagers' perceptions of peer relationships in the sport domain. *Journal of Sport & Exercise Psychology* 18 (4), 347-379.
- Woolger, C. & Power, T. G. 1993. Parent and sport socialization: views from the achievement literature. *Journal of Sport Behavior* 16 (3), 171-189.
- Wood, K. & Abernethy, B. 1989. Parental influences on the competitive sport experience of children. *Physical Education Review* 12 (1), 56-69.

Liite 1: Kirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat,

Olemme valinneet gradun aiheeksemme tarkastella taitoluistelua harrastavien lasten ja heidän vanhempiensa kokemuksia. Aineiston keräisimme haastattelemalla teitä. Täten pyydämmekin lupaa lastenne haastattelemiseksi sekä teidän suostumustanne haastateltaviksi.

Lapsia haastateltaisiin ryhmässä ja teitä vanhempia mahdollisuuksien mukaan pariskunnittain. Haastattelut olisivat varsin vapaamuotoisia käsitellen lasten urheilua ja taitoluistelua. Haastattelut ovat tietysti luottamuksellisia ja ne käsitellään nimettöminä.

Työmme kannalta olisi ihanteellista luoda miellyttävä haastatteluympäristö, joten lasten ryhmähaastattelu järjestettäisiin "lastenkutsujen" yhteydessä. Vanhempien haastattelupaikat ja ajankohdat voimme sopia tapaus/henkilökohtaisesti.

Työn onnistumisen kannalta kaikkien osallistuminen olisi tärkeää. Kerrottehan mielipiteenne tutkimukseen osallistumisesta mahdollisimman pian!

Ystävällisin terveisin,

Riina Nieminen

Pia Räsänen

Liite 2: Lasten haastattelurunko

Lapsiurheilu

- Miksi harrastat urheilua?
- Miksi lapset harrastavat urheilua?
- Mikä urheilu sopii lapsille ja miksi?
- Onko urheilusta hyötyä sinulle?
- Mitä urheilu antaa?
- Onko urheilukilpailut sinulle tärkeitä? Miksi? Mitä hyvää, huonoa tai ikävää?

Oma harrastus

- Mitä on taitoluistelu?
- Mitä on tanssiharjoittelu?
- Mikä niissä on kivaa tai inhottavaa?
- Mitä hyvää on taitoluistelussa?
- Oletko ylpeä harrastuksesta?
- Miten taitoluisteluharrastus vaikuttaa: oletko joutunut luopumaan muista harrastuksista tai kavereista?
- Miten olet tullut lajin pariin?
- Mikä saa sinut pysymään mukana?
- Mitä harrastus antaa/hyöty?
- Odotukset harrastuksesta, kilpailemisesta, menestymisestä ja tulevaisuudesta itseltä
- Mitä luulet valmentajan ja vanhempien odottavan sinulta

Sosiaalisuus

- Kenelle kerrot luistelu- tai tanssiharjoituksista ja kilpailuista? Mitä?
- Onko kavereita mukana harrastuksessa?
- Onko kavereista apua, haittaa?
- Jatkaisitko luistelua, vaikka kaveri lopettaisi?
- Voiko valmentajalle puhua, kertoa omia asioitaan?
- Kuunteleeko valmentaja?
- Miten muut kaverit suhtautuvat luisteluharrastukseen?

Liite 3: Vanhempien haastattelurunko

Lapsiurheilu

- Miten tärkeänä pidätte lapsiurheilua?
- Miksi sinun lapsesi harrastaa urheilua?
- Minkälaisia kokemuksia lasten urheilun parista?
- Minkälaisia kokemuksia lasten kilpailemisesta?
- Mitä hyötyä, haittaa urheilusta lapsellesi?
- Miten suhtaudut lapsesi taitoluisteluharrastukseen?

Lapsen harrastus (taitoluistelu)

- Mitä tiedät lapsesi taitoluisteluharrastuksesta?
- Mitä kaikkea se sisältää?
- Mitä lapsesi kertoo sinulle luistelu- tai tanssiharjoituksista?
- Mitä arvostatte taitoluistelussa?
- Mikä on käsityksesi, mitä muut arvostavat?
- Miten ajaudutte taitoluisteluun?
- Mikä saa pysymään mukana?
- Minkälaista on olla taitoluistelua harrastavan vanhempana?
- Miten vaikuttaa arkipäivään/viikonloppuihin?
- Mitä se antaa/mistä jää paitsi?
- Mitä odotat lapseltasi luistelun suhteen? (kilpailumenestyminen)
- Mitä odotat tai toivot lapsesi saavan harrastuksesta?
- Tulevaisuuden suunnitelmia

Sosiaalisuus

- Keskusteletteko perheessä luistelusta?
- Voiko valmentajan kanssa keskustella?
- Toimiiko valmentaja-vanhempisuhde haluamallasi tavalla?
- Miten tärkeänä pidätte harrastuksen sosiaalista puolta?
- Onko lapsen kavereista hyötyä, apua vai haittaa?
- Miten lapsen kotikaverit suhtautuvat harrastukseen?
- Miten muut vanhemmat suhtautuvat?
- Luuletko lapsesi jatkavan harrastusta, vaikka kaveri lopettaisi?